

Nr 113

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befälsordningen vid armén m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

(1:a avd.)

I propositionen nr 109 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 11 mars 1960, föreslagit riksdagen besluta dels att befälsordningen m. m. vid armén och befälskårernas uppgifter, utbildning, rekrytering och tjänstgöring skall utformas i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen föreslagit, dels att premie till värnpliktig för fullgjord särskild befälsövning och reservofficersutbildning vid armén må utgå i enlighet med vad departementschefen föreslagit, dels att tjänstgöring och ekonomiska förmåner för reservofficer vid armén må bestämmas i enlighet med vad departementschefen föreslagit, dels ock att av departementschefen föreslagna förändringar beträffande avlöningsförmåner i för pensionerad personal avsedda arvodesbefattningar vid försvaret må genomföras.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr Ragnar Bergh m. fl. (I: 616) och den andra inom andra kammaren av herr Svensson i Stenkyrka m. fl. (II: 769), i vilka hemställts, att riksdagen, förklarande att den icke nu är beredd att taga ställning till frågan om reservofficerarnas utbildning, tjänstgöring och ekonomiska förmåner m. m., måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition i befälsfrågan i nämnda avseenden samt i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att frågan blir föremål för fortsatta överväganden,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr Hedblom m. fl. (I: 617) och den andra inom andra kammaren av herr Nelander m. fl. (II: 767), i vilka hemställts, att riksdagen vid sin behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 109 måtte besluta att

- 1) avslå förslaget om övergång från reservpensioner till premiesystem,
- 2) i skrivelse till Kungl. Maj:t begära att förslag förelägges riksdagen i fråga om möjligheten för studerande att vid tillträde till högskolor, universitet och andra högre läroanstalter i merithänseende få tillgodoräkna sig genomgången militär utbildning,

3) frågan om tjänsteställningsförhållandena vid armén på sätt i motionerna anförts blir föremål för riksdagens ståndpunktstagande, innan något slutligt beslut fattas,

dels en inom andra kammaren av herr *Fröding m. fl.* väckt motion (II: 768), vari hemställts, att riksdagen måtte

1) antaga Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 109 med följande tillägg och ändringar, nämligen såvitt avser yrkande under a) med det uttalandet, att reservofficer som är därtill särskilt lämpad må kunna avses för krigsplacering jämväl som bataljonschef, likställd befattning i stabstjänst eller motsvarande, samt såvitt avser yrkandet under c) med det uttalandet att vad reservofficerslönen beträffar en förhöjning av denna motsvarande löneklassuppflyttning för statpersonal skall vara möjlig och att vad de två premierna för fullgjord reservofficerstjänstgöring beträffar dessa må beskattas såsom ackumulerad inkomst,

2) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa,

a) att Kungl. Maj:t måtte förelägga riksdagen de förslag till ändring eller förtydligande av skatteförfattningarna som må erfordras för att de två premierna för fullgjord reservofficerstjänstgöring skall kunna beskattas såsom ackumulerad inkomst,

b) att frågan om befälets tjänsteställning måtte underställas riksdagen,

c) att Kungl. Maj:t måtte utfärda nya bestämmelser rörande reservofficersutbildningens meritvärde såväl vid intagning till statlig läroanstalt som vid sökande av statlig tjänst,

dels ock en inom andra kammaren av herr *Lundberg* väckt motion (II: 770), vari hemställts, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1960: 109 måtte besluta att befälsordningen vid armén skall grundas på *enhetsbefäl* enligt de riktlinjer, som drogs upp av reservanterna i 1948 års befälsutrednings betänkande *Befälsordningen vid infanteriet* samt att utskottet vidtager de ändringar i propositionen vartill ett bifall till motionen kan föranleda.

Beträffande de skäl, motionärerna anført till stöd för sina yrkanden, hänvisas till motionerna II: 769, II: 767, II: 768 och II: 770.

Mot bakgrunden av de svårigheter att tillfredsställande rekrytera arméns aktiva befälskårer som yppades under åren närmast efter det andra världskrigets slut verkställdes inom försvarsdepartementet en preliminär utredning i syfte, bland annat, att sammanföra officers- och underofficerskårer till en befälskår. Resultatet av utredningen anmäldes i propositionen 1948: 206 angående vissa frågor rörande försvarets organisation. Föredragande departementschefen uttalade därvid, att de problem som berörts i den preliminära utredningen borde göras till föremål för en allsidig undersökning.

I enlighet med vad sålunda uttalats tillkallades med stöd av Kungl.

Maj:ts bemyndigande den 30 juni 1948 sju sakkunniga med uppgift att biträda med fortsatt utredning rörande befälsrekryteringen och befälsorganisationen vid armén. De sakkunniga (befälsutredningen) avgav den 28 september 1953 betänkande rörande Befälsordningen vid infanteriet (SOU 1953:28). Tre av utredningens ledamöter var skiljaktiga och förordade en lösning som starkt avvek från majoritetens.

Över befälsutredningens förslag avgavs efter remiss yttranden av ett stort antal militära och civila myndigheter, institutioner och organisationer. I yttrandena framträdde stora åsiktsskillnader. Chefen för armén ansåg sig kunna biträda varken majoritets- eller minoritetsförslaget och framlade ett eget förslag till befälsordning omfattande hela armén.

Med anledning av vad sålunda förevarit bedömdes ytterligare utredning erforderlig. Enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 27 juli 1954 tillkallade chefen för försvarsdepartementet en sakkunnig¹ (1954 års befälsutredning) med uppgift att verkställa översyn av föreliggande förslag m.m. rörande befälsordningen. Därvid skulle närmare prövas de erinringar som framförts mot såväl majoritetens som minoritetens inom befälsutredningen förslag, varjämte arméchefens förslag skulle granskas ingående. Med skrivelse den 15 juli 1959 har 1954 års befälsutredning avgivit betänkande (SOU 1959:23) rörande arméns befäl (Befälsordningen vid infanteriet med principiell tillämpning på övriga truppslag).

Vid behandlingen av förevarande fråga börjar departementschefen med en kortfattad erinran om huvudpunkterna i tidigare avgivna förslag. Redogörelsen för 1954 års befälsutrednings förslag har, efter en presentation av utredningens principiella synpunkter, uppdelats på ett antal avsnitt i anslutning till huvudpunkterna i utredningens förslag. För varje sådant avsnitt lämnar departementschefen samtidigt uppgifter om gällande ordning, remissinstansernas uttalanden och egna synpunkter och förslag.

Principiella synpunkter. Befälsutredningens förslag redovisas i propositionen å s. 6—16, vartill torde få hänvisas.

Departementschefen har för egen del anfört följande.

»Den nuvarande befälsordningen vid armén bygger i stora delar alltjämt på de principer som angavs i samband med 1942 års försvarsbeslut. I fråga om nuvarande underbefäl har dock en väsentlig omläggning skett år 1952, innebärande att det äldre, på kontinuerlig omsättning av korttidsanställd personal uppbyggda volontärsystemet ersatts med en ordning enligt vilken i princip varje underbefälsaspirant skall ha möjlighet att kvarstå i yrket till pensionsålderns inträde.

I det föregående har i korthet redovisats de förslag till ny befälsordning som framkommit som resultat av sedan mer än ett decennium pågående utredningsarbete. Förslagen har varit mycket divergerande. Meningarna

¹ Ledamoten av riksdagens första kammare E. B. Holmqvist.

om dem har brutit sig starkt. Irriterade spänningar har frammanats mellan olika personalgrupper inom försvarsmakten, varigenom på ett olyckligt sätt möjligheterna till enande lösningar försvårats. Det förslag till befälsordning som nu framlagts av 1954 års befälsutredning har däremot allmänt ansetts framsynt och realistiskt underbyggt och väl ägnat att läggas till grund för ett principbeslut. Ej minst betydelsefullt synes mig härvidlag vara den tillstyrkan som lämnats av överbefälhavaren och försvarsgrenscheferna liksom den uppslutning kring huvuddelen av förslagen som kunnat inregistreras från de olika befälskorporationernas sida. Förutsättningar synes mig nu därför vara för handen att i allt väsentligt lösa de frågor rörande befälsordningen vid armén som sedan mer än halvtannat decennium varit under debatt. Att så kan ske torde vara av stor betydelse för möjligheterna att vidmakthålla en stark, i hela folket förankrad försvarsmakt.

De förslag som jag i det följande framlägger avseende befälskårernas principiella uppbyggnad och de olika kårernas uppgifter, rekrytering och utbildning förutsätter, där annat ej uttryckligen anges, förhållandena inom armén i dess helhet.

Konsekvenserna på personalstaterna av dessa principer har utredningen i avsaknad av krigsorganisatoriskt underlag icke ansett sig kunna ange annat än för infanteriet (utom pansarinfanteriet) och kavalleriet. I övrigt har utredningen ansett att konsekvenserna på personalstaterna bör klarläggas på grundval av en genomräkning av de krigsorganisatoriska behoven under ledning av en särskild delegation. Jag ansluter mig till utredningens uppfattning i dessa hänseenden. I det följande kommer jag alltså att framlägga ett preciserat förslag rörande befälsbehovet vid ett normalinfanteriregemente. I övrigt saknar jag underlag för ett ställningstagande. Jag förutsätter i likhet med utredningen, att erforderligt underlag för ett dylikt skall framtagas under medverkan från en särskild delegation, som jag har för avsikt att tillsätta så snart omständigheterna det medger.

Det förslag som här framlägges avser som nämnts arméns befäl. Det är dock givet att förhållandena vid armén inte kan ses isolerade från dem vid övriga försvarsgrenar. I yttranden över befälsutredningens betänkande har också förhållandena vid marinen och flygvapnet aktualiserats. Chefen för marinen har sålunda anfört att genomförandet av en ny befälsordning vid armén synes nödvändiggöra att de aktiva befälskategoriernas ansvarsförhållanden och löneställning m. m. även vid andra delar av krigsmakten i princip bringas i överensstämmelse härmed. Enligt marinchefens uppfattning kan en för armén särpräglad befälsordning inte införas utan allvarliga problem för förhållandena vid marinen. Chefen för flygvapnet har givit uttryck åt motsvarande synpunkter. Överbefälhavaren har erinrat om att utredningens förslag endast avsett armén, främst infanteriet, men framhållit att den principiella utformningen av arméns befälsordning dock kommer att få stor betydelse, i vissa fall vara direkt tillämplig vid ut-

formningen av befälsordningen även för marinen och flygvapnet. Överbefälhavaren anser det önskvärt att befälsordningen inom försvarsgrenarna ges en så överensstämmande utformning som möjligt.

Jag finner de av överbefälhavaren och cheferna för marinen och flygvapnet anmälda synpunkterna beaktansvärda. Enligt min mening är det både önskvärt och nödvändigt att befälssystemen inom de olika delarna av försvarsmakten bringas till så stor överensstämmelse som möjligt ej minst med hänsyn till vikten av att åstadkomma en effektiv integration inom ramen av ett totalt försvar mellan de olika delarna av försvarsmakten. Det torde emellertid med nu föreliggande underlag icke vara möjligt att ställa några förslag beträffande förändringar inom övriga delar av försvarsmakten i vad avser befälssystemens uppbyggnad. Jag har därför för avsikt att låta verkställa en fortsatt översyn rörande befälssystemet vid övriga försvarsgrenar i syfte att allsidigt få belyst möjligheterna att bringa de olika försvarsgrenarnas befälssystem till största möjliga samstämmighet.

Jag övergår här efter till att dryfta utredningens principiella synpunkter och förslag.

Vad gäller befälsrekryteringen har det under de senare årtiondena framstått som en angelägenhet av största vikt att vidga underlaget för rekryteringen av den aktiva officerskåren för att ge denna en så stark förankring som möjligt hos hela folket. Genom statsmakternas beslut 1942 skapades de formella förutsättningarna härför.

De undersökningar som 1954 års befälsutredning nu redovisat rörande de reella resultaten av detta 1942 års beslut synes på ett övertygande sätt ha verifierat riktigheten och lämpligheten av reformen i fråga. En nödvändig och eftersträvad demokratisering av officersrekryteringen har uppnåtts. Av särskilt intresse är utredningens konstaterande rörande förskjutningarna i socialgruppering inom officerskurserna med ett allt starkare inslag av kadetter från socialgrupperna II och III liksom att utredningen kunnat påvisa att inslaget av dessa socialgrupper är något större bland dem som rekryterats till officersyrket än bland de högskolestuderande i allmänhet.

Det är enligt min uppfattning även framgent angeläget att slå vakt om principen att det aktiva befälet skall rekryteras ur alla värnpliktigas led. I likhet med utredningen anser jag, att försvaret ej kan ges prioritet i förhållande till andra verksamhetsområden i konkurrensen om begåvnings-tillgångarna, men jag vill understryka vikten av att utbildningen av värnpliktiga befälslever av alla kategorier organiseras och upplägges på ett sådant sätt att den verkar kvalitativt stimulerande för rekryteringen av såväl aktiva officerare som allt övrigt befäl.

Befälsutredningen har framhållit att när det gäller att ta ställning till en ändamålsenlig befälsordning och till befälets inbördes gruppering, rekrytering, utbildning och utnyttjande måste befälets uppgifter först preci-

seras. Uppgifterna formas av de krav som ställes på försvarsmakten i krig och därav betingade förberedelser i fred. Befälsuppgifterna är mångfaldiga. De viktigaste sammanhänger enligt utredningen med förändring av förband i strid, på såväl högsta som lägsta befälsnivå. Verksamheten i fred avser, såväl när det gäller forskning och vidareutveckling av krigsteknik och vapenmedel som utbildning av befäl och värnpliktiga att förbereda en effektiv och snabb försvarsinsats.

I anslutning härtill anmäler utredningen att de allra senaste åren inneburit en utveckling, som på ett avgörande sätt synes påverka arten och omfattningen av de uppgifter, till vilkas effektiva bestridande principiell ställning skall tagas. Utredningen nämner härvid i första hand de studier och överväganden som via ÖB-utredningarna 1954 och 1957 samt 1955 års försvarsberedning ledde fram till statsmakternas principiella beslut i försvarsfrågan 1958.

Jag finner de av utredningen anmälda synpunkterna bärande. Den organisation som fastställdes år 1958 måste vara utgångspunkten för bedömandet av befälsuppgifterna inom freds- och krigsorganisationerna. Jag vill erinra om att ifrågakvarande försvarsbeslut innebar en viss kvantitativ begränsning av organisationen men samtidigt ett accentuerande av organisationens kvalitativa innehåll även personellt.

Likaledes biträder jag utredningens uppfattning att vid befälsorganisationens utformning avgörande hänsyn också måste tagas till de omvälvande konsekvenserna av den militärtekniska utvecklingen som utgjort bakgrunden för den nu nämnda principiella omdaning av organisationen.

Framför allt har, anför utredningen, utvecklingen inom tre områden härvidlag varit av avgörande betydelse, nämligen på vapenverkans, på transportmedlens och på teleteknikens områden.

Tillkomsten av atomvapen för taktiskt bruk har förändrat stridsbilden och framtingat en stark utspridning av förbanden. Nya överskeppningsmetoder och nya lufttransportmedel har gjort praktiskt taget varje del av ett lands yta åtkomlig för en angripare, och förekomsten av robotvapen av olika räckvidd har ökat möjligheterna till förbindelseförstöring och basbekämpning inom landet. Den tekniska utvecklingen har även inneburit, att möjligheterna för snabba, överraskande krigsutsättningar stigit.

Utredningens allmänna syn på den militärtekniska utvecklingen har biträttats av överbefälhavaren och försvarsgrenscheferna vilka även delar utredningens uppfattning rörande konsekvenserna av denna utveckling med avseende på befälsuppgifterna.

Även jag ger min anslutning till den anmälda grundsynen och biträder synpunkterna rörande den militärtekniska utvecklingens konsekvenser. Jag finner sålunda att det blivit en allt svårare uppgift att leda förband i strid. Detta gäller utövande av chefskap på alla nivåer. Kraven på stridstekniskt och taktiskt kunnande har stegrats. Utvecklingen

mot ett ytkrig skärper avsevärt kraven på fysisk uthållighet. I än högre grad stiger emellertid kraven på psykisk stabilitet. Försvarsmaktens möjligheter att i moderna stridshandlingar genomföra ställda uppgifter synes på ett avgörande sätt bli beroende av kvaliteten hos personalen. Utan en tillräcklig personell kvalitet kan de materiella investeringarna bli verkningslösa. Intentionerna i 1958 års beslut om en kvalitativ höjning av försvarsmaktens innehåll kan sålunda enligt min mening ej förverkligas med mindre även den personella kvaliteten tillgodoses.

Vårt försvar bygger på grundtanken att det skall verka avhållande på eventuellt uppkommande aggressiva planer gentemot svenskt territorium, syftande till ockupation eller utnyttjande helt eller delvis av detta. Tidsfaktorn måste härvid tillmätas den allra största betydelse, i varje fall i ett krigs öppningsskede. Mot denna bakgrund finner jag, att de vidgade möjligheterna för en angripare att snabbt och utan att i förväg bli röjd öppna krigshandlingar av stor kraft i hög grad ökar betydelsen av att försvarsmakten med kort tidsfrist kan utveckla stridsmässig styrka. Jag vill härvid också erinra om förekomsten av stora stående, omedelbart stridsberedda styrkor i vår omvärld. Det är av väsentlig betydelse att all försvarsmaktens personal är förtrogen med tilldelade uppgifter och har förmåga att lösa dessa. Vikten av att vitala uppgifter inom krigsorganisationen kan anförtros åt personal som besitter en kontinuerligt vidmakthållen kondition och rutin och är omedelbart och utan omgång lokalt disponibel för uppgifternas fyllande ökar. Med hänsyn till dessa förhållanden får yrkesbefälet allt större betydelse. Betydelsen av uppgifterna såsom utbildare av befäl och värnpliktiga i fred stiger i takt med kraven på fältmässighet och driven manöverförmåga hos den personal, som i olika befattningar skall ingå i krigsorganisationen.

I anslutning till nu berörda problem har utredningen tagit upp några speciella frågor, som anses betydelsefulla för att rätt bedöma befälsuppgifterna. Utredningen betecknar som orealistisk en uppfattning att kravet på taktisk förmåga endast skulle vara att hänföra till vissa befälsuppgifter eller till en viss grupp av befäl. Jag finner de av utredningen anmälda synpunkterna vägande och anser att taktisk skolning och taktisk övning måste ingå som en väsentlig del i utbildningen av allt befäl, och att alla chefer och ledare av enheter i strid måste delges taktisk utbildning och fostran till initiativ, handlingskraft och vilja till självständigt handlande. Dessa synpunkter måste enligt min mening präglade ej blott utbildningen av det aktiva befälet utan även utbildningen av all befälspersonal.

Av väsentligt intresse är de av utredningen anmälda synpunkterna rörande sambandet mellan teknik och taktik vid utövandet av chefskap i krigsorganisationen. Jag biträder den av utredningen hävdade uppfattningen att en vidgad teknisk orientering och utbildning måste komma till stånd med hänsyn tagen till den moderna materiel som i ökad omfattning

tillföres organisationen, men finner också att stridsledarna för förbanden till sin huvudinriktning måste vara taktiker med teknisk orientering. Det får ej undanskymmas, att även i en tid, som präglas av en alltmer komplicerad teknik, dock allmänt taget den mänskliga faktorn alltjämt är av dominant betydelse för arméstridskrafternas verksamhet. Även vid sådana förband som präglas av en stationär teknisk verksamhet blir det enligt min uppfattning nödvändigt att av varje chef kräva att han kan leda en strid som har till syfte att skydda personal och materiel och säkerställa att verksamheten kan fortsätta.

Befälsutredningen har ingående behandlat sambandet mellan uppgifterna inom krigs- och fredsorganisationerna för yrkesbefälet och påvisat den betydelse, som den praktiska tjänsten i fredsarbetet vid förbandet och i synnerhet utbildningsarbetet har såsom skolning för krigsorganisatoriska uppgifter. Utredningen har funnit sig kunna iakttaga en icke lycklig nedvärdering av trupptjänstens betydelse. Jag biträder de av utredningen anmälda synpunkterna i dessa frågor. Uppgifterna att verka som utbildare i fred av befäl och värnpliktiga är enligt min mening av stor betydelse för den aktiva personalens förmåga att fylla viktiga uppgifter i krigsorganisationen samt att vidmakthålla och vidareutveckla den en gång för dessa uppgifter förvärvade kompetensen. I likhet med utredningen konstaterar jag att ett nära och viktigt samband förefinnes mellan uppgifterna som utbildare i fredsarbetet och uppgifter av olika slag i krigsorganisationen. Jag anser också att trupputbildningsarbetets betydelse för fullgörande av övriga uppgifter i fredsorganisationen måste beaktas. Tjänsten som trupputbildare synes mig lämna en nödvändig och omistlig erfarenhetsgrund, på vilken fullgörandet av andra viktiga uppgifter i fredsarbetet måste bygga.

I det föregående har utförligt redovisats den gruppering av uppgifterna som utredningen gjort med hänsyn tagen till de anmälda konstaterandena av principiell innebörd rörande den militärtekniska utvecklingen och de särskilda förhållanden som sammanhänger med densamma. Jag finner utredningens framställning härvidlag klarläggande och övertygande och biträder till alla delar den gjorda grupperingen. Likaså ger jag min anslutning till den gruppering av den aktiva befälspersonalen som utredningen gjort i relation till anmälda uppgifter. Utredningen har enligt mitt förmenande i sitt förslag åstadkommit en nödvändig, klar och lämplig avgränsning mellan olika grupper uppgiftsområden.

I likhet med utredningen finner jag sålunda att det kräves tre grupper av yrkespersonal i ständig tjänst. Av den *första gruppens* samtliga medlemmar måste efter genomgången utbildning krävas fullgod förmåga att bestrida dels primäruppgiften i krigsorganisationen, förandet av bataljon (motsvarande), dels primäruppgiften i fredsorganisationen, ledandet av värnpliktsutbildning vid kompani. Medlemmar av denna grupp måste härutöver kunna svara för alla kvalificerade uppgifter å brigadnivå (mot-

svarande) eller högre inom krigsorganisationen liksom för korresponderande, ledande uppgifter inom fredsorganisationen, innefattande även de planerande, forskande och vidareutvecklande uppgifterna. Den *andra gruppens* medlemmar måste som huvuduppgift inom fredsorganisationen ha självständigt ansvar för utbildandet av värnpliktsplutoner eller enheter av motsvarande storlek och i krigsorganisationen stridsledningen av kompani eller andra vitala uppgifter på denna nivå för vilka kompetensen för fredsuppgiften gör dem särskilt skickade. Den *tredje gruppens* medlemmar skall som huvuduppgift inom fredsorganisationen ha utbildningen av grupper eller avdelningar av värnpliktiga och inom krigsorganisationen befattningar som kvartermästare vid kompani. I likhet med chefen för armén finner jag att sistnämnda grupps krigsorganisatoriska uppgifter, i vad avser specialtruppslagen, även bör innefatta andra viktiga uppgifter inom krigsorganisationen på en nivå, motsvarande kvartermästarebefattningarna.

Då det gäller den av utredningen föreslagna och av mig nu förordade grupperingen av uppgifter och därav föranledd gruppering av personal har bland annat av militärpsykologiska institutet framhållits att såväl mellan som inom olika befälskategorier, enligt vad erfarenheten visat, förekommer mer eller mindre betydande individuella olikheter beträffande förutsättningar och intresseinriktning och att då det gäller en effektiv krigsplacering hänsyn måste tagas till dessa förhållanden. Systemet bör ej göras för stelt. De vid remissbehandlingen sålunda framförda synpunkterna synes framför allt ha avsett de uppgifter som enligt vad nu sagts tillagts medlemmarna i den andra gruppen.

Jag anser det riktigt och nödvändigt att en individuell prövning av förutsättningarna för utnyttjandet i krigsorganisationen tillämpas och att detta skall gälla utnyttjandet i krigsorganisationen av samtliga gruppers medlemmar. Praktisk prövning synes härvid ge de bästa förutsättningarna för ett lämpligt och effektivt personurval. Jag vill i anslutning härtill understryka vikten av att, såsom befälsutredningen framhållit, i krigsorganisationen placeras den som är mest lämpad för uppgiften oavsett den kärindelning som gäller inom fredsorganisationen.

De grupper av personal för vilka nyss redogjorts har av befälsutredningen sammanfattats under beteckningen det aktiva yrkesbefälet. Jag finner detta sammanfattande begrepp ändamålsenligt och använder det fortsättningsvis. Då det gäller att på ett lämpligt sätt namnge var och en av nämnda grupper har utredningen efter granskande av olika möjligheter funnit övervägande skäl tala för att utnyttja de nuvarande namnen officerare, underofficerare och underbefäl, trots att uppgifterna i freds- och krigsorganisationerna för respektive grupper nyanserats i förhållande till vad nu gäller och i vissa fall på ett bestämt och avgörande sätt ändrats.

När det gäller benämningen av den andra gruppens medlemmar kan jag inte biträda utredningens förslag att bibehålla namnet underofficerare.

Jag anser, att den förändrade inriktningen av denna grupps utbildning, uppgifter och ansvar måste ges ett adekvat uttryck i gruppens benämning. Härvid synes exempelvis namnen kompaniofficerare eller specialofficerare kunna övervägas. Sistnämnda benämning har förordats av svenska underofficersförbundet. Jag förutsätter således, att den andra gruppen erhåller annan benämning än underofficerare. Då befälssystemen vid de olika grenarna av försvarsmakten bör bringas till så stor överensstämmelse som möjligt, bör dock ett slutligt fixerande av en ny benämning anstå till dess ytterligare underlag föreligger rörande förhållandena vid övriga försvarsgrenar. Jag återkommer med vissa ytterligare synpunkter i dessa frågor vid behandlingen av tjänsteställningsfrågorna i det följande.

Befälsutredningen har i anslutning till den gruppering av uppgifter inom krigsorganisationen, som nu redovisats, anmält att för uppgifter inom krigsorganisationen, utöver nu nämnda grupper av personal, tillkommer behov av ett mycket stort antal befäl, utbildade och repetitionsövade inom ramen för värnpliktslagens stadganden. Utredningen nämner detta befäl värnpliktsbefälet. Utredningen anmäler vidare som behövt att för ett effektivt bestridande av en viss del av krigsorganisationens uppgifter ett antal av nu nämnda värnpliktsbefäl, reservbefälet, efter frivilligt men bindande åtagande måste ges ytterligare kvalificerad skolning och undergå kontinuerlig repetition. Jag begagnar i fortsättningen den av utredningen sålunda förordade indelningen och benämningen av de grupper av personal, som utöver det aktiva yrkesbefälet är nödvändig inom krigsorganisationen. I det följande upptager jag under särskilda avsnitt till behandling frågor rörande dessa senare befälsgrupper och prövar därvid också de synpunkter och erinringar som vid remissbehandlingen anmälts beträffande dessa gruppers förhållanden.»

Den aktiva befälspersonalens uppgifter, rekrytering och utbildning. Befälsutredningens förslag redovisas i propositionen å s. 36—47, vartill torde få hänvisas.

Departementschefen har för egen del anfört följande.

»Enligt befälsutredningens förslag skall *den aktiva officerskåren* i krigsorganisationen bestrida lägst befattningarna såsom bataljonschef (motvarande) och i fredsorganisationen svara för ledandet av utbildningen av befäl och soldater samt av all övrig verksamhet beträffande bl.a. krigsplanläggning, förvaltning samt utveckling av försvarsorganisationen. Utredningen bedömer det som angeläget att officerare redan vid unga år kan placeras i avsedda befattningar särskilt vid de krigsorganiserade förbanden. Detta förutsätter en god rekrytering till officersyrket och ett utbildningssystem, som snabbt leder fram till erforderlig kompetens. Som framgått har dessa synpunkter vunnit enhällig anslutning vid remissbehandlingen.

Även jag biträder utredningens förslag såväl beträffande de aktiva

officerarnas uppgifter inom krigs- och fredsorganisationen som beträffande de allmänna krav som måste ställas på rekryteringen och utbildningen av den aktiva officerspersonalen.

I likhet med utredningen vill jag särskilt framhålla vikten av att officersrekryteringen sker ur hela värnpliktsmassan och ej begränsas till att omfatta endast sådana underofficersuttagna värnpliktiga, vilka vid utbildningens början innehar studentexamen eller motsvarande kompetens. Jag finner det angeläget att värnpliktiga, vilka saknar dylik studiekompetens men som i övrigt bedömes lämpliga för officersyrket, beredes möjligheter att under utbildningens gång vid försvarets läroverk komplettera sina allmänna kunskaper intill studentexamensnivå i huvudsak enligt de principer, vilka hitintills gällt för denna utbildning. Jag förutsätter således i likhet med utredningen att försvarets läroverk tills vidare bibehålles i försvarets organisation. Jag återkommer till frågan om studiegången vid försvarets läroverk i ett senare avsnitt. För att ytterligare bredda rekryteringsbasen till officersyrket bör under den grundläggande utbildningen successivt urval bland alla underofficersuttagna värnpliktiga ske så långt detta är möjligt med hänsyn till önskvärdheten av en tidig yrkesinriktning. Jag anser därför att alla till underofficersutbildning uttagna värnpliktiga bör sammanhållas i gemensam grundläggande värnpliktsutbildning under relativt lång tid innan antagning sker till officersaspirant. Jag anser likaledes att övergång till aspirantutbildning av värnpliktiga plutonchefsskoleelever bör kunna ske även sedan denna påbörjats, dock med sådan tidsbegränsning att tillräcklig tid återstår av densamma för att en rättvis värdesättning mellan alla aspiranter skall kunna ske, oberoende av den tidpunkt, då yrkesutbildningen påbörjats.

I konsekvens med vad nu sagts biträder jag utredningens förslag att grundutbildningen till officer bör omfatta ett inledande skede gemensamt med övriga underofficersuttagna under ca 7 månader och att regelmässigt urval till fortsatt yrkesutbildning sker vid slutet av sagda skede. Jag biträder ävenledes förslaget om inrättande av en officersaspirantskola för varje truppslag om ca 8 månaders längd i omedelbar anslutning till det nyss angivna inledande utbildningsskedet. Den praktiska trupptjänstgöring vid åldersklassen om ca 7 månader som utredningen ansett böra inläggas efter aspirantskolan finner jag vara av grundläggande betydelse för utvecklandet av aspiranternas befäsegenskaper. Jag förutsätter därför att en dylik trupptjänstgöring äger rum. Den utvidgning och intensifiering av utbildningen vid krigsskolan som av utredningen bedömts nödvändig anser jag vidare väl motivera att kursgången vid densamma förlänges och uppdelas på en yngre kurs om ca 5 månader och en äldre avslutande kurs om ca 11 månader med ett mellanliggande trupptjänstgöringsskede om ca 1 månad. Jag vill påpeka att vad nu föreslagits i förhållande till nuläget icke innebär förlängning av den sammanlagda tiden för utbildning till officer.

Även den fortsatta utbildningen av den aktiva officeren måste om krigsorganisationens befälsposter på bataljonschefs- eller ställföreträdande bataljonschefs-nivå skall kunna besättas med unga, kompetenta yrkesmän, enligt min uppfattning inlemmas i ett fast utbildningssystem med vid bestämda tidpunkter återkommande skeden av skolmässig utbildning med högt kvalitativt innehåll och däremellan perioder av praktisk tjänstgöring vid trupp. Därjämte bör officerens fortsatta utbildning inriktas på kvalificerade uppgifter inom fredsorganisationens utbildningsverksamhet, administration och förvaltning. Jag biträder därför förslaget att truppslags-skolan för officerare skall bibehållas men ges en mera praktisk inriktning än i nuvarande utbildningssystem. Den bör till tiden förläggas till normalt 2 år efter krigsskolans slut. Jag anser ävenledes att en av utredningen föreslagen allmän högskolekurs om ca 8 månader, obligatorisk för alla aktiva officerare, bör inrättas. Huvudsyftet med denna allmänna krigshögskolekurs bör bl.a. vara att bibringa varje aktiv officer formell kompetens för lägst bataljonschefskap eller motsvarande i krigsorganisationen. Kursen bör vara organisatoriskt fast knuten till nuvarande krigshögskoleutbildning, som förutsättes bibehållen för att genom urval ur den allmänna kursen ge därtill lämpade skolning för de mest kvalificerade be-fattningarna inom organisationen.

Arméchefen har ansett att den allmänna kursen bör genomgå tidigare än vad utredningen föreslagit. Jag vill emellertid framhålla betydelsen av att trupptjänstgöringen för officeren efter officersutnämningen och innan denne övergår till annan verksamhet blir av sådan omfattning och längd att den ger god erfarenhet och kunskap om svensk trupp. Endast en trupptjänstgöring, omfattande flera år i följd, kan ge åsyftat resultat. Jag anser därför i likhet med utredningen att den allmänna krigshögskolekursen normalt bör genomgå vid omkring 30 års ålder, vilket givetvis bör innefatta möjligheter till avvikelser i individuella fall. Med denna inställning till trupptjänstens betydelse anser jag att ett vid remissbehandlingen framfört förslag om inrättande av en s.k. elitlinje för officerare icke är lämpligt.

Av civilförsvarsstyrelsen har framhållits angelägenheten av att problem rörande civilförsvaret ges tillräckligt utrymme vid utbildningen av arméns befäl, i synnerhet det aktiva. Jag förutsätter, att den i det föregående föreslagna utbildningen av officerspersonalen anpassas med hänsyn till arméns och armébefälets uppgifter inom totalförsvaret. Detta innebär att viss utbildning i civilförvarsfrågor kommer till stånd. Vad nu sagt gäller ej endast den aktiva officerspersonalen utan även i motsvarande grad övrig aktiv befälspersonal ävensom reserv- och värnpliktig befälspersonal.

Den aktiva *underofficerspersonalens* uppgifter skall enligt befälsutredningen vara att inom fredsorganisationen på plutonsnivå svara för utbildningen av värnpliktiga eller ombesörja häremot svarande speciell lärarverksamhet av kvalificerat slag. Betydelsen av att sådana utbildningsupp-

gifter på ett effektivt sätt kan fullgöras stiger i samma mån som det blir allt betydelsefullare att utbildningen av de värnpliktiga ges en realistisk, mot ytkrigets krav svarande inriktning.

Utredningen har vidare funnit, att sådana utbildaruppgifter har ett nära sammanhang med funktionerna att inom krigsorganisationen föra kompani eller svara för andra vitala funktioner på samma nivå inom denna organisation. Ett självständigt handhavande av utbildaruppgifterna förutsätter nämligen i mycket stor utsträckning förmåga att genomföra nämnda krigsorganisatoriska uppgifter.

Jag biträder den av utredningen anmälda grundsynen och finner sålunda att inom fredsorganisationen huvuduppgiften för underofficerare bör vara att med självständigt ansvar såsom plutonchefer utbilda värnpliktiga till fältmässigt funktionsdugliga plutonsförband (motsvarande).

Ifrågavarande uppgifter bör därjämte även innefatta uppgifter som speciallärare på plutonsnivå inom arméförbandens utbildningsenheter. Jag ger likaledes min anslutning till utredningens förslag rörande de uppgifter som bör bestridas av underofficerare efter 40-årsåldern. Till en närmare precisering av dessa uppgifter återkommer jag i det följande då jag behandlar befälsstaten för ett normalinfanteriregemente.

Jag har i det föregående framhållit nödvändigheten av att, med hänsyn till ett framtida krigs karaktär, den aktiva befälspersonalen på ett mera effektivt sätt än hittills utnyttjas för vitala positioner i krigsorganisationen. Jag har vidare anfört, att riskerna för snabba och oväntade krigsutbrott kan medföra att en mobilisering måste genomföras under svåra och tidsmässigt pressade förhållanden. Betydelsen av tillgång till lokalt, omedelbart disponibel personal blir i sådana lägen särskilt framträdande. Då de aktiva underofficerarna under den övervägande delen av sin tjänstgöring är stationerade vid det egna förbandet kan de efter kort förvarningstid snabbt vara på mobiliseringsplatsen. Mot bakgrunden av nu angivna förhållanden delar jag utredningens uppfattning, att underofficerarna bör ges sådana uppgifter och sådant ansvar i krigsorganisationen, att deras mångåriga praktiska erfarenhet och yrkesvana på effektivaste sätt kan utnyttjas.

Jag ansluter mig sålunda till den av utredningen föreslagna, ändrade inriktningen av underofficerarnas uppgifter inom krigsorganisationen och anser, att underofficerarna skall i denna organisation vid infanteriet placeras som chefer eller ställföreträdande chefer för skyttekompani vid fält- och lokalförsvarsförband eller i andra befattningar å motsvarande nivå och av samma betydenhetsgrad. Vid övriga truppslag bör befattningar av motsvarande art bestridas. Jag vill i anslutning härtill framhålla, att inom specialtruppslagen aktiv underofficerspersonal i många fall redan i nuläget bestrider vitala uppgifter inom krigsorganisationen av den art som här angivits men att dessa uppgifter i gällande sammansättnings-

planer och tabeller ej erhållit mot befattningarnas betydelse svarande hierarkisk värdering. Jag förutsätter därför, att nämnda sammansättningsplaner och tabeller revideras, så att uppgifter, som den aktiva underofficerskåren har att bestrida, på ett riktigt sätt kommer till uttryck i den krigsorganisatoriska värderingen av befattningarna.

Rekrytering och utbildning bör ansluta till angivna huvuduppgifter. Rekryteringen bör såsom hittills ske ur den aktiva underbefälskåren, varvid uttagning till underofficersaspirant förutsättes ske efter genomgång av instruktörsskola II, d. v. s. efter 4 års utbildning och tjänst. Jag delar ävenledes utredningens mening att den aktiva underofficeren bör inneha kunskaper på lägst fullständig realexamensnivå. R-linjen vid försvarets läroverk bör sålunda bli den för alla underofficersaspiranter ur armén, som före anställningen saknar erforderlig studiekompetens, gemensamma studielinjen.

Det synes mig viktigt att de blivande underofficerarna tidigt inriktas på taktisk utbildning och att utbildningen i truppföring och trupputbildning ges vidgat innehåll. Den nuvarande utbildningen vid arméns underofficersskola måste i konsekvens härmed ändras på sätt utredningen föreslagit.

Svenska underofficersförbundet har anfört att förbundet finner viktigt att även utbildning i psykologi och pedagogik ges vid arméns underofficersskola. Jag förutsätter att erforderlig undervisning i dessa ämnen kommer till stånd vid underofficersutbildningen.

För att bibringa underofficerarna med hänsyn till avsedd krigsanvändning erforderlig teoretisk och praktisk kunskap i främst taktik, truppföring och teknik föreslår utredningen inrättandet av en särskild truppslagsskola för underofficerare, som vid infanteriet bör omfatta ca 6 månader. Jag biträder detta förslag.

Arméchefen har i detta sammanhang framhållit att truppslagsskolan bör inriktas på utbildning av plutonchefer inom ett stort antal speciallinjer, vilka förekommer inom flera truppslag. Jag vill i anledning härav uttala, att utbildningen av de aktiva underofficerarna för fredsuppgifterna vid de olika truppslagens huvudutbildningslinjer enligt min mening icke kan anses avslutad förrän efter ytterligare utbildning vid en för varje truppslag gemensam truppslagsskola. Densamma bör innefatta en för alla underofficerare vid truppslaget ytterligare gemensam allmän skolning för freds- och krigsuppgifter inom truppslaget. Därutöver bör vid de skilda truppslagen med hänsyn till dessas speciella organisatoriska krav ske en ytterligare skolning vid fackskolor inom truppslagsskolans ram. Detta kan innebära att den totala längden av truppslagsskoleutbildningen för underofficerare kan variera dels truppslagen emellan dels mellan olika linjer inom ett och samma truppslag.

Utredningens förslag beträffande den aktiva *underbefälspersonalen* inne-

bär att densamma skall bättre än vad nu är fallet utnyttjas som en kvalificerad yrkeskår både i freds- och krigsorganisationerna. Med avseende å fredsuppgifterna föreslår utredningen, att underbefälet intill 40-årsåldern placeras som instruktörer vid pluton med självständigt befälsansvar för del av denna enhet, ävensom bestrider huvuddelen av befattningarna som plutonchefs ställföreträdare. Remissmyndigheterna har lämnat utredningens förslag i angivna del utan erinran. Försvarsväsendets underbefälsförbund har emellertid framhållit, att utredningens förslag att underbefälspersonalen skulle i görligaste mån tilldelas fast befäl för grupp eller annan underavdelning av pluton (motsvarande) kan komma att innebära en återgång till den snävare tolkning av underbefälets uppgifter, som präglade yrket under volontärinstitutionens tid. Jag biträder utredningens förslag rörande underbefälets uppgifter inom utbildningsarbetet och vill därvid understryka vikten av att det aktiva underbefälet tilldelas ett självständigt ansvar för huvuddelen av den utbildning av såväl formell som tillämpad natur, som gäller den enskilde värnpliktiges och gruppens träning till i fält användbara soldater och enheter. Härigenom torde det också stå klart att underbefälspersonalens uppgifter som utbildare i princip kommer att stå på ett högre plan än vad som var fallet under volontärinstitutionens tid.

Jag biträder ävenledes utredningens förslag beträffande uppgifter för underbefälspersonalen efter 40-årsåldern. Jag återkommer till en detaljerad precisering av dessa uppgifter i samband med frågor rörande befälsstaten vid ett normalinfanteriregemente.

Såsom utredningen framhållit har det fast anställda underbefälet under senare år i allt större utsträckning tagits i anspråk som kvartermästare vid skyttekompanier i infanteriets krigsorganisation. Jag anser att utredningen anfört vägande skäl för att ifrågavarande personalkategori i princip skall avses för sådana uppgifter och biträder förslaget. I anslutning till vad jag anfört i principavsnittet förutsätter jag emellertid att i specialtruppslagens krigsorganisation den aktiva underbefälspersonalen jämväl placeras i andra väsentliga befattningar å motsvarande nivå.

Beträffande den aktiva underbefälskårens utbildning, såvitt avser studiegång och organisation, innebär utredningens förslag avvikelser från det nuvarande systemet i huvudsak endast beträffande införandet av obligatorisk kvartermästarkurs om 4 månader. Då denna är nödvändig för utbildning för krigsbefattningar som kvartermästare biträdes förslaget. Personal, som avses för andra uppgifter å samma nivå inom krigsorganisationen bör erhålla en motsvarande skolning vid arméns fackskolor.

I fråga om innehållet i utbildningen anser jag betydelsefullt att, för lösande av underbefälets avsedda uppgifter, utbildningen i taktik och truppföring får en mot dessa uppgifter svarande vidgad omfattning på sätt befälsutredningen förordat.»

Behovet av utbildning i allmänbildande ämnen för den aktiva befälspersonalen. Befälsutredningens förslag redovisas i propositionen å s. 57—60, vartill torde få hänvisas.

Departementschefen har för egen del anfört följande.

»Befälsutredningen har konstaterat, att det aktiva befälet för uppgifterna som utbildare bör ha ett visst mått av kunskaper i allmänbildande ämnen. Detta kunskapsmått preciseras sålunda: för underbefäl kunskaper motsvarande mellanstadiet i den nuvarande realskolan, för underofficerare kunskaper å realexamensnivå och för officerare kunskaper å studentexamensnivå.

Jag biträder utredningens nu redovisade principuppfattning rörande behovet av civila kunskaper och dessas allmänna nivå för respektive befälskategorier. Vikten av en tillräcklig allmänbildningsbredd hos envar kategori av utbildningsbefäl blir enligt min uppfattning alltmer framträdande med hänsyn tagen till den fortgående höjningen av allmänbildningsnivån hos de värnpliktiga. Ävenså kräver den av mig förordade förbättringen av personalens rent militära, taktiska och tekniska skolning en motsvarande fond av civila kunskaper som grund.

För närvarande ges som framgått av den lämnade redogörelsen en allmänbildande undervisning inom det militära systemet, för underbefälsaspiranter och underbefäl vid instruktörsskolorna och för underofficers- och officersaspiranter vid försvarets läroverk. Utredningen har föreslagit att detta system alltjämt skall äga bestånd. Jag ger min anslutning härtill. Ej minst med hänsyn till principen att samtliga värnpliktiga skall utgöra rekryteringsgrunden för de tre aktiva befälskårerna är det av vikt att ge möjlighet till komplettering och höjning av de civila kunskaperna inom ramen för det militära utbildningssystemet. I likhet med utredningen finner jag därvid riktigt och ändamålsenligt att den praktiska utformningen av utbildningen efter hand på tjänligaste sätt anpassas till den fortskridande skolreformen.

Jag övergår så till att närmare behandla de olika befälskategoriernas utbildning.

Beträffande *underbefälet* har utredningen föreslagit, att undervisningen i allmänbildande ämnen bibehålles vid samma tidsmässiga omfattning som nu gäller eller i allt ca 700 timmar. Jag biträder förslaget härutinnan även som vad av utredningen anförts beträffande innehållet i utbildningen i nuläget och på längre sikt. Jag finner väsentligt att som av utredningen förordats utbildningen efter hand på effektivaste sätt anpassas till utbildningen inom det allmänna skolväsendet. Vikten härav har även understrukits av ett antal remissmyndigheter, bland andra skolöverstyrelsen, överstyrelsen för yrkesutbildning samt försvarets skolnämnd. Ej minst betydelsefullt synes mig härvidlag bli yrkeslinjernas inom enhetsskolan framtida utformning och kursinnehåll. Jag förutsätter att de i sammanhanget

berörda, ansvariga myndigheterna, allt efter som resultaten av skolväsendets omdaning låter sig överblicka effektivt inriktar och utformar här ifrågavarande undervisning i syfte att utveckla och vidmakthålla en kvalitativt god underbefälskår.

Vidkommande *underofficerarnas* allmänkunskaper har utredningen förutsatt att de framgent bör avse kunskaper motsvarande nuvarande fullständiga realexamen. Jag ger min anslutning till denna uppfattning, och biträder i konsekvens härmed även utredningens förslag att utbildningen för underofficersaspiranter vid försvarets läroverk regelmässigt bör bedrivas enligt R-linjens fordringar. Vad nu sagts bör gälla även ifråga om underofficersaspiranter ur marinen och flygvapnet. Jag ger vidare min tillstyrkan till vad utredningen anfört beträffande den tidsmässiga omfattningen av R-linjens utbildning samt till dess synpunkter på anpassningen av underofficersaspiranternas utbildning till utvecklingen inom det allmänna undervisningsväsendet.

Utredningen har förutsatt att liksom hittills skett värnpliktiga eller fast anställda, som förklaras lämpliga för *officersyrket* men saknar erforderlig studiekompetens, skall kunna vid försvarets läroverk erhålla kompletterande utbildning till studentexamensnivå. Jag biträder detta förslag. Likaså finner jag att utredningen anfört bärande skäl för en neddämpning av studietakten vid studentlinjerna och föreslår därvid att utredningens alternativ II, innebärande oförändrat antal studietermener men förlängning av terminerna, vinner tillämpning. Jag delar emellertid utredningens uppfattning att då organisatoriska förutsättningar föreligger en övergång till en kursgång enligt alternativ I bör prövas. Härigenom skulle nämligen åstadkommas möjligheter att utan förlängning av den totala utbildningstiden till officer låta kursgången för samtliga elever regelmässigt avse fullständig studentexamen.

Den av mig nu förordade studiegången har i första hand avsett arméns elever. Chefen för flygvapnet har anfört att en förlängning av läsåret med ca 2 månader ej bör ske utan närmare undersökningar rörande konsekvenserna härutinnan beträffande flygvapenaspiranternas utbildning. Jag förutsätter att vid en övergång till nu föreslagen kursgång den praktiska utformningen sker så att i likhet med vad hittills varit fallet behörig hänsyn tas till de speciella förhållandena vid övriga försvarsgrenar.

Då det gäller den detaljmässiga utformningen av kursinnehållet å studentlinjerna har utredningen framhållit som lämpligt att vederbörande myndigheter följer den pågående reform- och försöksverksamheten inom den gymnasiala utbildningen med särskild hänsyn till försvarsläroverkets speciella villkor för att allteftersom resultaten av denna verksamhet lämnar fasta hållpunkter för bedömanden inge förslag i syfte att kontinuerligt förbättra studiemöjligheterna vid läroverket. Jag ger min anslutning till utredningens synpunkter härvidlag.

I detta sammanhang torde få anmälas att i ett i december föregående år avgivet betänkande (Praktiska gymnasier, SOU 1959: 44) vederbörande utredningsman föreslagit inrättande av en ny gymnasielinje, den praktiska gymnasielinjen, enligt förslaget bl. a. avsedd att ge en lämplig förutbildning för officersyrket. Undervisning å den nya linjen skulle lämnas dels vid de nuvarande högre allmänna läroverken och folkskoleseminarierna dels vid nyinrättade, särskilda praktiska gymnasier. Utredningsmannen föreslår härvid, att försvarets läroverk skall omvandlas till ett särskilt praktiskt gymnasium. Betänkandet i fråga är för närvarande föremål för remissbehandling.

Vad angår den av befälsutredningen upptagna frågan rörande utnyttjandet av utbildningskapaciteten vid försvarets läroverk vill jag erinra om att jag i årets statsverksproposition (punkt 136) anmält, att frågan varit under beredning inom försvarsdepartementet. Jag uttalade att frågan kunde kräva ytterligare överväganden. Jag finner det önskvärt att utbildningskapaciteten vid läroverket utnyttjas på bästa sätt och anser att, som utredningen förordat, i samverkan mellan de militära myndigheterna och skolöverstyrelsen olika åtgärder bör undersökas för att åstadkomma bästa möjliga utnyttjande av läroanstalten ifråga.

I anslutning till vad folkpartiets ungdomsförbund uttalat rörande utbildning av folkhögskolekaraktär vill jag framhålla, att i den förordade skolningen av befälspersonal torde komma att innefattas erforderlig utbildning i medborgarkunskap och allmänna samhällsfrågor.»

Befälsstaten vid ett normalinfanteriregemente m. m. Befälsutredningens förslag redovisas i propositionen å s. 67—81, vartill torde få hänvisas.

Departementschefen har för egen del anfört följande.

»Befälsutredningen har angivit behovet av aktivt yrkesbefäl vid ett normalinfanteriregemente till 66 officerare, 43 underofficerare och 108 underbefäl, häri icke inräknad personal vid för armén gemensamma kårer m. m. I förhållande till nuläget innebär förslaget en ökning med 2 officerare, 1 underofficer och 20 underbefäl.

Utredningen har utgått från den principiella uppfattningen att krigets krav bör vara avgörande för befälsstatens utseende såväl i krigsorganisationen som i fredsorganisationen.

Som underlag för sina beräkningar av behovet av officerare har utredningen tagit vissa positioner i krigsorganisationen, vilka utredningen ansett vara så kvalificerade att yrkesutbildade officerare erfordras för deras bestridande. Till dessa positioner har hänförs uppgifterna att föra bataljon (motsvarande) och högre förband samt kvalificerade stabsuppgifter. Utöver denna grupp av yrkesofficerare, av utredningen benämnd det normerande skiktet, erfordras ett antal individer i ständig tjänst för utbildning, det rekryterande skiktet.

Behovet av officerare har som förut nämnts angivits till 66. Härvid har förutsatts att en befattning för major, chef för mobiliseringsavdelningen, tillkommer. Förslaget har tillstyrkts av remissmyndigheterna. Särskilt må nämnas att statens organisationsnämnd vid översyn av stabs- och förvaltningstjänsten konstaterat ökad arbetsbelastning på mobiliseringsavdelningen. Jag tillstyrker utredningens förslag och räknar således med att en majorsbefattning tillkommer för ifrågavarande arbetsuppgifter vid varje infanteriregemente.

I underlaget för beräkningen av officersbehovet har utredningen förutsatt att en ställföreträdande kompaniechefsbefattning skall finnas vid ettvar av tre skyttekompanier och i befälsuppsättningen vid utbildningen av plutonchefsskoleelever. Jag har ingen erinran häremot.

Likaledes förutsätter jag, att en särskild central befälsgrupp, omfattande bl. a. fyra officerare, skall vara organiserad vid normalinfanteriregemente.

Utredningen har angivit antalet fänrikar per normalinfanteriregemente till 6. I de 1942 redovisade beräkningarna var motsvarande antal 10, därvid dock förutsattes tre fänriksår. Sedan 1952 gäller emellertid att fänrik befordras till löjtnant efter två år. Därvid inrättas, i den mån vakant ordinarie beställning icke finnes, extra ordinarie löjtnantsbeställning. Utredningen synes ej ha åsyftat någon principiell förändring i nuvarande ordning. Då jag ej anser att ytterligare ordinarie löjtnantsbeställningar bör tillkomma, förutsätter jag att för normalinfanteriregemente skall finnas 24 ordinarie löjtnanter och sammanlagt 10 icke-ordinarie löjtnanter eller fänrikar. I övrigt beräknar jag i enlighet med utredningens förslag per regemente 1 överste, 1 överstelöjtnant, 1 överstelöjtnant eller major, 4 majorer och 25 kaptener.

När det gäller beräkningsgrunderna för *underofficerare* och *underbefäl* har utredningen bl. a. förutsatt att befattning som kompaniadjutant, vilken för närvarande avses för alternativt fanjunkare eller rustmästare/överfurir, normalt skall bestridas av underbefäl. Jag biträder förslaget. I anslutning till uttalanden av arméchefen och statens organisationsnämnd vill jag dock framhålla att detta ej utesluter att underofficer i särskilda fall placeras i befattningen. Med hänsyn till underofficerskårens nuvarande ålderssammansättning och den omständigheten att underbefälskåren ännu ej är fullt utbyggd kan också speciella förhållanden föreligga under en övergångsperiod.

Utredningen beräknar att i den centrala befälsgruppen skall ingå 4 underofficerare, av vilka 2 förvaltare i trupptjänst och 2 fanjunkare. Jag föreslår, att alla i befälsgruppen ingående underofficerare skall vara förvaltare i trupptjänst med placering, 2 i lönegrad Ao 17 och 2 i lönegrad Ao 15. Pensionsåldern för dylik förvaltare bör vara 50 år.

Svenska underofficersförbundet har ansett att underofficer även bör kunna placeras som ställföreträdande kompaniechef. Jag kan såtillvida bi-

träda denna uppfattning att jag anser att underofficer tillfälligtvis bör kunna fungera som ställföreträdande kompanichef. Ett principiellt normsystem beträffande den fast anställda personalens uppgifter måste nämligen ha sådan flexibilitet att under särskilda förhållanden en befattningshavare bör kunna utnyttjas för honom näraliggande uppgifter.

Utredningen har föreslagit att pensionsåldern för underbefälet sänkes från 55 år till 52 år. Statskontoret, försvarets socialbyrå och underbefälsförbundet har ansett den nuvarande pensionsåldern lämplig, medan chefen för armén förordat en sänkning till 50 år. Jag är icke beredd att förorda någon ändring i underbefälets nuvarande pensionsålder. Ytterligare undersökningar bör enligt min mening verkställas om bl. a. rekryteringen av vissa inretjänstbefattningar. I detta hänseende bör prövas om ej vissa arvodesbefattningar för pensionerad underofficer kan utbytas mot befattningar för aktivt underbefäl. Förhållandena vid arméns övriga truppslag och övriga försvarsgrenar bör också belysas ytterligare.

Beträffande underofficerskåren förutsätter jag i övrigt för kommanderingar och reserv sammanlagt 1 fanjunkare och 5 sergeanter. Då jag eljest ej funnit anledning till erinran mot utredningens beräkning kommer alltså behovet av underofficerare vid ett normalinfanteriregemente att uppgå till 43 beställningshavare av vilka 2 förvaltare (i stabs- och förvaltningstjänst), 4 förvaltare (i trupptjänst), 22 fanjunkare och 15 sergeanter. För aktivt underbefäl har utredningen med angivna utgångspunkter beräknat 108 beställningshavare. Jag har icke funnit anledning till erinran mot denna beräkning. Mitt ställningstagande i fråga om underbefälets pensionsålder kan dock föranleda att framdeles behov av ett något ökat antal uppkommer. Jag beräknar att underbefälsstaterna skall fördelas på 80 rustmästare eller överfurirer och 28 furirer.

I fråga om antalet beställningar för överste, överstelöjtnant och överstelöjtnant eller major har jag icke föreslagit någon ändring. För 16 infanteriregementen finnes för närvarande sammanlagt beställningar för 50 majorer, 368 kaptener, 401 ordinarie löjtnanter, 34 förvaltare i Ao 15 (i stabstjänst), 258 fanjunkare, 388 sergeanter samt 1 387 rustmästare, överfurirer och furirer. Beställningar för extra ordinarie löjtnanter och fänrikar redovisas ej i personalförteckning. Vid genomförande av vad jag i det föregående föreslagit samt under beaktande av att krigsskolans övningskompani utgår och att vid I 1, I 18, I 19 och I 20 förekommer avvikelser från normalstaten i behovet av underofficerare för stabs- och förvaltningstjänsten erfordras beställningar för 64 (+ 14) majorer, 400 (+ 32) kaptener, 384 (— 17) ordinarie löjtnanter, 34 (\pm 0) förvaltare (i stabstjänst), 64 förvaltare (i trupptjänst) — 32 (+ 32) i Ao 17 och 32 (+ 32) i Ao 15 — 354 (+ 96) fanjunkare, 240 (— 148) sergeanter och 1 728 (+ 341) underbefäl, av vilka 1 280 bör vara rustmästare eller överfurirer. Arméchefen har uppgivit att i samband med förbandsrationalise-

ringarna inom armén beställningar för 5 fanjunkare, 11 sergearter och 92 underbefäl kan överföras till infanteriet. Med utgångspunkt häri erfordras vid infanteriet ytterligare beställningar för 14 majorer, 32 kaptenar, 64 förvaltare (i trupptjänst) — 32 i Ao 17 och 32 i Ao 15 — 91 fanjunkare och 249 underbefäl.

Befälsbehovet vid kavalleriet, som av utredningen beräkningsmässigt jämförts med ett normalinfanteriregemente, kan i huvudsak tillgodoses inom befintliga personalstater, dock erfordras sammanlagt 4 beställningar för förvaltare (i trupptjänst) — 2 i Ao 17 och 2 i Ao 15. I fråga om ryttmästare, löjtnanter, sergearter och underbefäl föreligger visst överskott.

Jag återkommer senare denna dag till frågan om erforderliga förändringar i personalstaterna för nästa budgetår vid anmälan av proposition angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel.

Utredningen har funnit att ur krigsorganisatorisk synpunkt behov ej föreligger att vid infanteriet och kavalleriet anställa officerare och underofficerare på reservstat. Detta konstaterande bygger emellertid i fråga om officerare på förutsättningen att viss utbyggnad av antalet officersbeställningar vid staber, skolor m. m. äger rum. Utredningen har föreslagit, att reservstatsinstitutet skall bibehållas i syfte att underlätta genomförandet av organisationsförändringar. Utredningens förslag har lämnats utan erinran av alla remissinstanser utom statskontoret. Jag anser mig för egen del böra biträda utredningens förslag. Ytterligare underlag för ett bedömande av frågan kommer emellertid att finnas sedan arméns personalstater genomräknats under ledning av den delegation jag förutsätter skola tillkallas för uppgiften. Till frågan om förändringar i arméns reservstat för nästa budgetår återkommer jag vid anmälan av propositionen angående vissa avlönings- m. fl. anslag. I samma proposition ämnar jag också anmäla frågan om en avveckling av nuvarande anordning med ständigt tjänstgörande reservpersonal enligt 1942 års försvarsbeslut.

I anslutning till vad jag i det föregående anfört rörande underbefälens pensionsålder m. m. vill jag ta upp vissa frågor berörande avlöningsförmåner till innehavare av för pensionerad personal avsedda arvodesbefattningar inom försvaret. För närvarande finnes inrättade dylika befattningar, avsedda för pensionsavgången underofficer och officer med arvode i anslutning till löneklasserna A: 16, A: 17 och A: 18 respektive A: 24, A: 26, A: 29, B: 1 och B: 3. Arvodet utgår när fråga är om pensionsavgången (formellt kompetent) personal med belopp motsvarande lönen i den för befattningen angivna löneklassen minskad med vederbörandes egenpension. Anställes i arvodesbefattning reservanställd, värnpliktig eller civil (icke formellt kompetent) personal, bestämmes avlöningsförmånerna enligt andra grunder. Reservutnämnd personal åtnjuter härvid arvode motsvarande lönen i den löneklass, som vederbörande tillhör i sin egen-

skap av anställningshavare i reserven. Värnpliktig officer eller underofficer anställs som extra tjänsteman i viss, med hänsyn till vederbörandes militära grad bestämd lönegrad, medan civil personal åtnjuter lön som extra tjänsteman med placering i lönegrad med hänsyn till vederbörandes arbetsuppgifter enligt försvarets civilförvaltnings prövning.

Sedan Kungl. Maj:t den 25 maj 1956 uppdragit åt försvarets civilförvaltning att verkställa översyn av löneställningen för arvodesbefattningar för pensionerad militär personal, har civilförvaltningen med skrivelse den 30 maj 1958 överlämnat resultaten av den verkställda översynen. Civilförvaltningen har därvid i sammandrag förordat följande. Samtliga nuvarande arvodesbefattningar inplaceras i lönegrad på grundval av en värdering efter vanligen tillämpade normer av de med befattningen förenade arbetsuppgifterna. All icke formellt kompetent personal anställs som civila tjänstemän med placering i den lönegrad som bestämts på grundval av sagda värdering. Formellt kompetent personal åter förutsättes erhålla arvode motsvarande viss kvotdel av lönen i samma lönegrad.

Som jag nyss nämnt har jag funnit det böra undersökas huruvida icke vid armén ett antal arvodesbefattningar för pensionerad underofficer lämpligen bör ersättas med befattningar för aktivt underbefäl. Bland annat med hänsyn härtill anser jag icke att någon värdering på sätt civilförvaltningen föreslagit av samtliga arvodesbefattningar bör ifrågakomma. Pensionsavgången personal bör alltjämt anställas enligt hittillsvarande grunder. Jag föreslår emellertid att vid försvaret nu befintliga arvodesbefattningar i A: 16 och A: 26 uppflyttas till A: 17 respektive A: 27. Härvid erhålles anknytning till slutlöneklassen för tjänstetidsbefordrad fanjunkare respektive major. I fråga om den icke formellt kompetenta personalen ansluter jag mig till civilförvaltningens förslag. Prövning av löneställningen bör alltjämt göras av civilförvaltningen. Överläggningar har förts med berörda personalorganisationer som biträtt vad nu föreslagits.

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för genomförande fr. o. m. nästa budgetår av vad här föreslagits. Merkostnaderna till följd av här föreslagna åtgärder kan för nästa budgetår beräknas till totalt knappt 250 000 kronor. Huvuddelen av kostnaderna hänför sig till försvarsgrenarnas avlöningsanslag och beaktas vid den slutliga beräkningen av dessa anslag.»

Övergång mellan olika karriärer. Befälsutredningens förslag redovisas i propositionen å s. 89—92, vartill torde få hänvisas.

Departementschefen har för egen del anfört följande.

»Utredningens förslag rörande möjligheten till övergång från lägre till högre yrkeskarriär har av remissinstanserna allmänt ansetts vara av stor vikt och har också givits en i princip enhälligt anslutning.

Enligt min mening är det av stor betydelse att inom ett befälssystem

vid sidan av normala rekryteringsvägar beredes varje anställd möjlighet att nå den ställning inom befälsorganisationen som motsvarar vederbörandes reella förutsättningar. Jag biträder sålunda helt utredningens förslag om vidgade möjligheter till övergång från den aktiva underofficerskåren till officerskåren liksom också om möjligheter för aktivt underbefäl att övergå till underofficerskåren. Utredningens förslag såväl beträffande kursgång som beträffande krav på kunskaper i civila och militära ämnen synes väl avvägda. Jag vill erinra om att jag förutsätter, att en för alla officerare obligatorisk krigshögskolekurs skall tillkomma och att denna studiegång ovillkorligen kräver studentexamenskompetens.»

Övergångsanordningar i samband med ändrad utbildningsgång för aktivt befäl. Befälsutredningens förslag redovisas i propositionen å s. 93—95, vartill torde få hänvisas.

Departementschefen har för egen del anfört följande.

»I anslutning till de föreslagna förändringarna beträffande utbildningsgången för de tre aktiva befälkårerna har befälsutredningen framhållit, att speciella åtgärder bör vidtagas för att möjliggöra en smidig övergång från nu gällande till föreslaget utbildningssystem. Jag finner befälsutredningens förslag i berörda avseenden lämpliga och biträder desamma.

I anslutning till svenska officersförbundets förslag om viss kostnadsfri undervisning vid försvarets brevskola vill jag erinra om att möjligheter till dylik kostnadsfri brevskoleundervisning redan nu förefinnes för det fall undervisningen i fråga är inordnad i förbandens ordinarie utbildning av det aktiva befälet. Utbildningen i språk, historia och vapentechnik torde dock i många fall med hänsyn till lokala omständigheter bäst bedrivas som enskild utbildning. Det synes därför rimligt att lämna möjlighet till att utbildningen i nu nämnda ämnen, även om den sker som enskild utbildning, kan ges kostnadsfritt.

Beträffande befälsutredningens förslag att aktiva underofficerare, vilka vid övergången till ett nytt befälsordningssystem uppnått en ålder av 40 år eller mera, icke skall erhålla den kompletterande utbildning till kompanichef i fält, som avses delges yngre underofficerare, vill jag framhålla att 40-årsgränsen givetvis måste betraktas såsom norm. Även äldre underofficer bör sålunda kommenderas till ifrågakvarande utbildning om han därtill bedömes särskilt lämplig.

Den kompletterande kvartermästarutbildningen bör anordnas på sådant sätt, att inom ramen för organisatoriska och personella tillgångar bästa resultat uppnås. Med denna utgångspunkt bör närmare prövas om utbildningen lämpligast anordnas regementsvis, militärområdesvis eller för varje truppslag.»

Det värnpliktiga befälet. Befälsutredningens förslag redovisas i propositionen å s. 99—106 och 107—109, vartill torde få hänvisas.

Departementschefen har för egen del anfört följande.

»Den svenska arméns krigsorganisation är i ordets verkliga mening en folkarmé, uppbyggd på den allmänna värnpliktens grund. Förbandens meniga soldater är samtliga värnpliktiga och likaså utgöres den ojämförligt största delen av befälspersonalen av värnpliktigt befäl. Yrkesbefälet slutligen rekryteras direkt ur de värnpliktigas led.

Den grundsyn beträffande det värnpliktiga befälets betydelse, som framförts av befälsutredningen, ger jag min anslutning. Jag finner det vara av avgörande vikt att denna personal liksom även de meniga värnpliktiga inom ramen för våra resurser erhåller bästa möjliga utbildning och repetition och finner det likaledes angeläget att systemet så utformas, att de enskilda medborgarnas aktiva intresse för sina uppgifter i landets försvar tillvaratages på ett sätt, som både ger tillbörlig erkänsla åt individens insatser och effektivast möjligt tjänar att stärka organisationen. Av väsentlig betydelse härvidlag är även verksamheten inom den frivilliga befälsutbildningsrörelsen.

Det kan konstateras att remissinstanserna — ej minst intresseorganisationerna — allmänt anslutit sig till dessa synpunkter. Under beredningen inom departementet har värnpliktsorganisationerna liksom reservpersonalens organisationer beretts tillfälle att under hand framföra ytterligare synpunkter.

Jag övergår så att dryfta utredningens förslag beträffande värnpliktspersonalen.

I fråga om nu gällande tidsmässiga omfattning av den grundläggande utbildningen av det värnpliktiga befälet — för underbefälsuttagna 324 dagar, för underofficersuttagna 450 dagar samt för officersuttagna (450 + 180 =) 630 dagar — har befälsutredningen ej förutsatt några förändringar. Uttagning för värnpliktig officersutbildning skall likaledes alltjämt ske efter frivilligt åtagande. Även nu utgående premier för respektive kategorier förutsättes vara oförändrade. Däremot har utredningen förordat att en väsentlig kvalitativ höjning skall komma till stånd i fråga om underofficersutbildningen samt att denna även skall omfatta utbildning av värnpliktiga kvartermästare och stabsunderofficerare. Jag biträder till alla delar utredningens förslag och ger även min anslutning till att den värnpliktiga officersutbildningen uppdelas, på sätt förutsatts, i skolmässig utbildning och praktisk trupptjänst.

Jag vill understryka vad utredningen uttalat angående vikten att på bästa sätt tillvarataga de kvalificerade befälsämnen som återfinnes bland de underofficersuttagna. En rätt avvägd och rätt genomförd utbildning av denna grupp synes mig framför andra åtgärder ägnad att stimulera de värnpliktiga för vidare utbildning till värnpliktig officer, reservofficer eller aktiv yrkesofficer. Vederbörande myndigheter har också i nu angivet syfte, efter vad jag inhämtat, redan inlett en genomgripande revidering av de bestämmelser som reglerar utbildningen av de underofficersuttagna.

Vad beträffar utbildningen av värnpliktiga kvartermästare förutsätter jag att de synpunkter rörande kassatjänst, som anförts av försvarets civilförvaltning, beaktas vid den detaljmässiga utformningen av utbildningen.

Under den fortsatta tjänstgöringstiden skall enligt gällande bestämmelser alla som under grundutbildningen utbildats till befäl eller som krigsplaceras såsom befäl — utöver de för alla värnpliktiga gällande tre repetitionsövningarna om 30 dagar — fullgöra befälsövning om 10 dagar i omedelbar anslutning till varje repetitionsövning. Utredningen har ansett att därutöver särskilda befälsövningar om sammanlagt 30 dagar bör tillkomma för värnpliktiga underofficerare och officerare. Samtliga remissmyndigheter har i princip givit sin anslutning härtill.

Jag finner att utredningen på ett övertygande sätt motiverat nödvändigheten av att införa nämnda särskilda befälsövningar och biträder förslaget. Till vad utredningen föreslagit beträffande övningarnas innehåll och uppläggning kan jag likaledes ansluta mig. Jag förutsätter således, att värnpliktiga som utbildats till underofficerare och officerare eller, utan att ha genomgått sådan utbildning, krigsplacerats i underofficers- och officersbefattningar, skall ha att fullgöra två särskilda befälsövningar om vardera 15 dagar mellan första och andra respektive andra och tredje repetitionsövningarna.

Med hänsyn till motiven för övningarnas införande bör tjänstgöringskyldigheten ej uttagas av den som till följd av uppskov eller av annan anledning ej krigsplaceras.

I detta sammanhang vill jag redovisa min uppfattning beträffande de grader, vilka de värnpliktiga bör tilldelas i samband med utbildning och tjänstgöring. Som framgått av den förut lämnade redogörelsen innebär nuvarande förordnandebestämmelser att den värnpliktiga befälspersonalen enligt särskilda regler gradmässigt nedflyttas ett steg i förhållande till den grad, som uppnåtts i samband med grundutbildningen. Befälsutredningen har föreslagit, att dessa bestämmelser ej skall gälla värnpliktiga underofficerare och officerare i och med att de får skyldighet att fullgöra särskilda befälsövningar. Jag anser detta i princip riktigt. Förordnandebestämmelserna bör omarbetas i anslutning härtill. Dock finner jag, att för sådan befälspersonal som på grund av olika omständigheter ej kommer att inkallas till och fullgöra särskilda befälsövningar nuvarande bestämmelser alltjämt bör gälla.

Jag förutsätter, att de särskilda befälsövningarna förläggas till sådana tidpunkter under året att i görligaste mån hänsyn tages även till de värnpliktigas civila förhållanden i fråga om studier m. m.

Civilförsvarsstyrelsen har föreslagit, att värnpliktigt befäl, som överföres till civilförsvaret, skall ha att fullgöra den sista särskilda befälsövningen inom civilförsvaret. Enligt vad jag anført i det föregående bör tjänstgöringsskyldighet endast uttagas av befäl som är krigsplacerat inom

krigsmakten. Frågan om förlängd utbildning av civilförsvarets befäl bör ej prövas i förevarande sammanhang. Jag vill tillägga, att formerna för ifrågavarande överföring av värnpliktigt befäl för närvarande är under utredning.

Jag anser, att tjänstgöringspremie bör utgå till den som fullgjort särskild befälsövning. Jag anser även utredningens förslag rörande premiens storlek väl avvägt. En premie om 250 kronor bör alltså utgå för varje fullgjord särskild befälsövning. Införande av nu åsyftade premier erfordrar ändringar i värnpliktsavlöningskungörelsen. Beslut härom bör ankomma på Kungl. Maj:t.

I samband med yttranden över befälsutredningens förslag har chefen för marinen yrkat, att särskilda befälsövningar skall införas även vid kustartilleriet. Motsvarande yrkande beträffande flygvapnets värnpliktiga befälspersonal har ställts av flygvapenchefen. Vad respektive försvarsgrenschefer i ämnet anfört har övertygat mig om lämpligheten att införa särskilda befälsövningar med den längd och med den uppdelning, som förutsatts för arméns värnpliktiga, även vid kustartilleriet och flygvapnet, varför jag biträder förslagen härom. Jag förutsätter härvid, att premie skall utgå för tjänstgöringen på sätt föreslagits för arméns värnpliktiga.

De årliga kostnaderna för nu föreslagna särskilda befälsövningar, innefattande kostnader för premier, kan beräknas uppgå till vid armén ca 2 100 000 kronor, vid kustartilleriet ca 190 000 kronor och vid flygvapnet ca 40 000 kronor.

Jag upptar så frågan om möjligheterna att avbalansera kostnaderna för de föreslagna särskilda befälsövningarna och därtill knutna premier. Befälsutredningen har därvid föreslagit, att Kungl. Maj:t skall bemyndigas att enligt vissa regler avkorta gällande utbildningstider för värnpliktiga med högst 7 dagar. Genomsnittligt skulle härigenom för varje värnpliktig den sammanlagda utbildningstiden nedgå med ca 3,5 dagar, innebärande en kostnadsminskning med ca 2 900 000 kronor.

Jag biträder utredningens förslag. Möjlighet till ifrågavarande avkortning bör finnas i fråga om all värnpliktstjänstgöring enligt 27 § 1. värnpliktslagen med undantag av befäls- och repetitionsövningar och även innefatta marinens och flygvapnets värnpliktiga. De årliga besparingarna kan för sistnämnda försvarsgrenar beräknas till ca 240 000 kronor för marinen och ca 300 000 kronor för flygvapnet. De redovisade kostnadsökningarna för särskilda befälsövningar jämte premier kan alltså avbalanseras inom ramen för nu löpande kostnader för de värnpliktigas utbildning och tjänstgöring.

Vad jag nu föreslagit rörande särskilda befälsövningar och viss avkortning av de värnpliktigas tjänstgöring påkallar vissa ändringar i värnpliktslagen. Jag avser, att framdeles återkomma med förslag härom.

Befälsutredningen har konstaterat att antalet värnpliktiga som uttagits

för underofficersutbildning vissa år varit avsevärt högre än som organisatoriskt varit erforderligt. Däremot har antalet värnpliktiga, som genomgått officersutbildning under det senaste decenniet årligen understigit det behövliga antalet.

Jag finner de av utredningen föreslagna normerna för att bestämma uttagningsbehovet lämpliga och biträder desamma. Jag vill understryka vad utredningen anfört rörande angelägenheten av att uttagningen helt ansluter sig till de krigsorganisatoriska behoven. Vad gäller utbildningen av värnpliktiga officerare anser jag det vara betydelsefullt att uttagningen alltså sker efter frivilligt åtagande. Det framstår därvid som angeläget att, som jag tidigare framhållit, utbildningen vid plutonchefsskolorna bedrivs på sådant sätt att den i sig själv verkar rekryteringsstimulerande. Meritvärderingen av värnpliktig befälsutbildning liksom av reservofficersutbildning har också en avsevärd betydelse för rekryteringen. Det är därför av vikt, att de undersökningar i ämnet som pågår inom 1954 års värnpliktsavlöningsutredning snarast fullföljes.

Vad gäller utbildningen av värnpliktigt befäl vill jag understryka vad befälsutredningen anfört rörande den frivilliga befälsutbildningsrörelsens betydelse såväl vad gäller den allmänna verksamheten som de speciella befälskurserna. Jag anser i likhet med utredningen väsentligt att även fortsättningsvis repetitions- och befodringsutbildning för samtliga värnpliktiga befälskategorier kommer till stånd enligt nu gällande principer. Vid införande av föreslagna särskilda befälsövningar blir dock repetitionsutbildningen ej aktuell för huvuddelen av de värnpliktiga officerarna och underofficerarna. Jag finner härvid, i anslutning till vad chefen för armén och centralförbundet för befälsutbildning anfört, önskvärt att sådana värnpliktiga, som på grund av särskilda omständigheter, uppskov etc., icke avses inkallade till befäls- eller repetitionsövningar, genomgår frivillig repetitionsutbildning inom den frivilliga befälsutbildningen. Jag förutsätter, att i förekommande fall genom vederbörande myndighet orientering sker till sådana värnpliktiga om de för dem speciella förhållandena. Jag vill framhålla att någon valfrihet mellan obligatorisk och frivillig utbildning ej kan ifrågakomma. Premie skall ej heller utgå för frivillig repetitionsutbildning.

Det är enligt min uppfattning betydelsefullt att vid den frivilliga befälsutbildningen målsättning och inriktning av kurserna anpassas till den fortgående taktiska och organisatoriska utvecklingen och att därvid ej minst kraven på förmåga till självständigt chefskap å olika nivåer uppmärksammas. Jag förutsätter att vederbörande myndigheter utformar erforderliga bestämmelser med hänsyn härtill och att respektive intresseorganisationer beredes tillfälle att inkomma med yttrande.

Från ett antal organisationer har framhållits som önskvärt att möjligheter öppnas för övergång under den fortsatta tjänstgöringstiden från

värnpliktsbefäl till reservbefäl. Jag finner dessa frågor beaktansvärda och upptager dem till behandling i nästföljande avsnitt rörande reservbefäl.»

Reservbefälet. Befälsutredningens förslag redovisas i propositionen å s. 122—128, vartill torde få hänvisas.

Departementschefen har för egen del anfört följande.

»Arméns reserver omfattar för närvarande pensionsavgångna förtidsavgångna, reservanställda och värnpliktsavgångna officerare, underofficerare och civilmilitär personal. Dessutom finnes pensionsavgånget underbefäl samt övergångsanställda furirer i reserv. Anställningen i reserv upphör enligt vissa regler med utgången av det kalenderår varunder 38 eller 47 års ålder uppnås. Tillstånd att kvarstå i reserv efter 47 års ålder kan medgivas. Tjänstgöringen i fredstid omfattar i regel 48 dagar för varje hel treårsperiod. Reservpersonal uppstår under tjänstgöring lön efter i stort sett samma grunder som motsvarande aktiv personal. Till reservpersonal utgår vidare särskilda reservbefälstraktamenten och ekiperingshjälp. Vid avgång ur reserven är förtidsavgången och reservanställd personal berättigad till pension eller däremot svarande engångsbelopp. Pension eller engångsbelopp bestämmas till särskilda belopp beroende på om avgång sker vid 38, 47 eller 55 års ålder. Värnpliktsavgången personal är berättigad till pension (engångsbelopp) vid 55 års ålder.

Befälsutredningens förslag innebär i huvudsak följande. Underofficerare och underbefäl skall ej vidare anställas i reserven. Däremot har utredningen funnit erforderligt, att reservofficersinstitutionen bibehålles. Utredningen föreslår emellertid — förutom förstärkt grundutbildning för reservanställda officerare — ändringar i tjänstgöringsskyldigheten för förtidsavgångna och reservanställda officerare. Reservpensionsförmånerna anses böra ersättas med ett premiesystem enligt vilket premier utgår för grundutbildning samt efter sammanlagt 170 dagars obligatorisk fredstjänstgöring respektive ytterligare 150 dagars sådan tjänstgöring. Obligatorisk tjänstgöring efter 47 års ålder förutsättes ej förekomma. Premie anses ej böra utgå till den som anställts efter uppnådda 43 års ålder. Vissa principiella ändringar förutsättes därjämte i fråga om avlöningsförmåner m. m.

Jag upptar först befälsutredningens förslag rörande reservunderofficerare och reservunderbefäl. Utredningen har funnit, att inom infanteriet och kavalleriet krigsorganisatoriskt behov av dessa kategorier ej föreligger. Detta konstaterande har ej mött invändning från arméchefen, som emellertid anmält att ett dylikt behov kan förefinnas vid övriga truppslag. Jag är med hänsyn härtill ej beredd taga ställning till utredningens förslag om slopande av reservunderofficers- och reservunderbefälsinstitutionerna förrän detaljerat krigsorganisatoriskt underlag föreligger beträffande samtliga truppslag. I avbidan på slutligt ställningstagande i frågan bör emellertid endast pensionsavgången underofficers- och underbefälspersonal upptagas i reserv.

Beträffande behovet av en reservofficersinstitution vill jag anföra följande.

Den arméorganisation, grundad på idén om allmän värnplikt och av den storleksordning, som av statsmakterna fastställts genom 1958 års försvarsbeslut, innefattar ett mycket stort antal kompanienheter och förband av motsvarande storlek och betydelse, vilka ovillkorligen som chefer eller ställföreträdande chefer kräver befäl, på vilka kvalitativt höga krav måste kunna ställas. Dessutom finnes inom organisationen ett stort antal befattningar i staber vid såväl de stationära som de mobila krigsförbanden, vilka kräver speciellt rekryterad och utbildad personal av hög kvalitet. Det är varken ur ekonomiska eller andra synpunkter möjligt att anställa aktivt yrkesbefäl i den omfattning som skulle erfordras om alla dessa befattningar skulle besättas med sådant befäl. Ej heller är det rimligt eller möjligt att tvångsvis ålägga värnpliktigt befäl den avsevärda utökning av utbildning och tjänstgöring som erfordras för att erhålla, vidmakthålla och utveckla kompetens för bestridande av åsyftade befattningar. Därför måste enligt min mening i arméns befälsorganisation ingå personal, som efter frivilligt åtagande underkastar sig en avsevärd utbildning och tjänstgöringsskyldighet utöver vad som kan åläggas det övriga värnpliktiga befälet. I likhet med utredningen räknar jag därför med att reservofficersinstitutionen vid armén skall bibehållas.

Rekryteringen av reservpersonal bör i princip baseras på redovisade krigsorganisatoriska behov. För infanteriet och kavalleriet har befälsutredningen angivit ett årligt rekryteringsbehov av reservofficerspersonal om ca 90. Härvid har ej hänsyn tagits till rekrytering av reservofficerare för civilförsvarets behov. Jag anser mig kunna godtaga utredningens beräkning. Vid den fortsatta planeringen bör även civilförsvarets behov uppmärksammas. Den av mig i det föregående omnämnda delegationen bör jämväl ha till uppgift att i anslutning till preciserade krigsorganisatoriska underlag ange behoven av reservofficerspersonal för övriga truppslag inom armén. Rekrytering av reservofficerspersonal till dessa truppslag bör övergångsvis ske med återhållsamhet.

Vad gäller utbildningen av reservofficerare har befälsutredningen föreslagit en förlängning av grundutbildningen i förhållande till nuläget med ca 5½ månader. Reservofficersorganisationerna har bejakat behovet av en förbättrad och förlängd utbildning men förmenat att av bl. a. rekryterings-skäl förlängningen bör begränsas.

Med hänsyn till ett framtida krigs karaktär måste — som jag också tidigare påpekat — skärpta krav ställas i de befattningar, för vilka reservofficerare avses. Jag anser därför i likhet med de militära myndigheterna en förstärkning av reservofficerarnas grundutbildning ofrånkomlig och tillstyrker utredningens förslag. Två speciella reservofficerskurser, I och II, om 90 dagar respektive 80 dagar bör således tillkomma. Grundutbild-

ningen för reservofficer kommer alltså att — inräknat trupptjänstgöring om 30 dagar — omfatta tillhoppa 200 dagar utöver utbildningen för värnpliktig officer. Pågående utbildning till officer i reserv förutsättes ej innebära, att vederbörande enligt värnpliktslagen eljest åliggande skyldighet att fullgöra repetitions- och befälsövningar icke skall uttagas. Enligt min mening bör i värnpliktslagen intagas föreskrift av innebörd att den som uttagits för utbildning till officer i arméns reserver har att — utöver den för värnpliktig officer stadgade utbildningstiden — fullgöra fortsatt tjänstgöring om tillhoppa högst 200 dagar. Jag avser att framdeles återkomma med förslag till härav betingad ändring i värnpliktslagen.

Till vad utredningen i övrigt föreslagit rörande reservofficers utbildning och tjänstgöring kan jag ansluta mig. Reservofficers fredstjänstgöring intill 47 års ålder bör alltså omfatta 7 reservbefälskurser och 4 repetitionsövningar om tillhoppa 320 dagar. Med hänsyn till att framdeles behov av förändringar i reservbefälets tjänstgöringsförhållanden kan aktualiseras, förutsätter jag, att reservofficer skall vara skyldig att underkasta sig jämkningar i sättet för kursers och övningars fullgörande; dock att tjänstgöringsskyldigheten sammanlagt må omfatta högst 320 dagar och antalet kurser och övningar tillhoppa skall utgöra högst 11. Beträffande tjänstgöringsskyldigheten för från aktiv stat förtidsavgången officer biträder jag utredningens förslag.

Vad gäller reservofficers utbildning anser jag det böra undersökas huruvida en begränsad del av denna utbildning lämpligen kan ske i form av brevundervisning med efterföljande prov.

Då det gäller det ekonomiska vederlaget till reservofficerare föreslår utredningen att nuvarande pensionsförmåner ersättes av premier, som bör anknytas till nu gällande allmänna principer rörande premievederlag till värnpliktiga och sålunda vara skattefria. Föreslagen övergång från tjänstepension till premievederlag har i allmänhet tillstyrkts men ett flertal remissinstanser har ställt sig avvisande till utredningens förslag beträffande storleken av de föreslagna premierna.

Vad gäller lön och övriga reservofficerarna tillkommande förmåner har utredningen förutsatt dessa oförändrade i förhållande till vad nu är stadgat. Konstruktionen av lönen har angivits som värnpliktslön i graden + lönefyllnad = lön för aktiv officer i motsvarande grad. Dessa förslag har allmänt tillstyrkts, dock har ett antal remissmyndigheter funnit konstruktionen av lönen mindre praktisk.

Vederlagen till reservofficerare för utbildning och tjänstgöring bör enligt min uppfattning ges ett sådant innehåll och sådan utformning att den enskildes insats på tillbörligt sätt honoreras och att bästa möjliga såväl rekryterande som kvarhållande effekt erhålles. Jag anser härvid allmänt taget utredningens förslag ändamålsenliga. Bl. a. med hänsyn till den av statsmakterna beslutade allmänna tjänstepensioneringen är det av vikt

att de speciella vederlagen utöver lön m. m. ges formen av premier i stället för pension. Dock bör enligt min mening eftersträvas att de premier som utfaller under själva anställningstiden som reservofficer även kan ges värde- och standardbeständighet på sätt som redan sker exempelvis i fråga om avgången fältflygarpersonal. För nämnda kategori anges utgående premie som en summa motsvarande ett visst antal månadslöner och premierna är ej skattefria.

Vad gäller premier för genomgångna reservofficerskurser (I och II) ansluter jag mig till utredningens förslag. Bestämmelser i ämnet bör intagas i värnpliktsavlöningskungörelsen.

Jag finner i övrigt lämpligt, att bestämmelser rörande reservofficerspersonalen direkt ansluter sig till den nuvarande anställningsformen som fast anställd, varvid jag förutsätter att de för reservpersonalen nu gällande speciella förhållandena rörande rätt att välja förband och kvarbli vid det samma etc. bibehålles. Jag anser dock att vid en allmän indelning av befälskategorierna denna indelning bör ges en sådan utformning att utredningens princip rörande reservbefälet såsom en speciell grupp av värnpliktsbefäl upprätthålles.

Med hänsyn till vad i det föregående anförts vill jag föreslå att vederlag till reservofficerare för tjänstgöring såsom utredningen föreslagit utgår i form av premier. Jag föreslår, att premie efter fullgjord tjänstgöringsperiod i reserv av 170 dagar skall utgå med belopp motsvarande fyra månadslöner i löneklass A 13, ortsgrupp 4, samt att premie efter andra tjänstgöringsperioden om ytterligare 150 dagar skall bestämmas till fyra månadslöner i löneklass A 21, ortsgrupp 4. Med nu gällande avlöningsbestämmelser kommer sålunda de av utredningen föreslagna premierna att uppräknas från 3 000 kronor till 4 872 kronor respektive från 4 000 kronor till 7 504 kronor.

De föreslagna sammanlagda premierna för reservofficerarnas utbildning och tjänstgöring kommer därmed att uppgå: för grundutbildningen som värnpliktig till 5 000 kronor och för den fortsatta tjänstgöringen som reservofficer till 12 376 kronor eller till i allt 17 376 kronor. Det bör uppmärksammas att i nu nämnda belopp ej ingår premier för utbildning till värnpliktig officer om 3 600 kronor.

Till förtidsavgången aktiv personal bör utgå premie som jämkats med hänsyn till omfattningen av den fullgjorda tjänstgöringen i reserv. Jag biträder utredningens förslag att premie ej skall utgå till den som inträtt i reserv efter uppnådda 43 år.

Till utredningens förslag beträffande rätt för värnpliktig kapten att inträda i reserv, dock utan rätt till premie, kan jag ansluta mig.

Vad utredningen i övrigt föreslagit rörande officer i reserv kan jag biträda. Jag ansluter mig även till utredningens förslag att för närvarande anställd reservpersonal skall äga kvarstå på nu gällande villkor.

Vad nu föreslagits beträffande anställning, tjänstgöring och vederlag till officer i arméns reserver avviker i betydande utsträckning från bestämmelserna i 1943 års reservbefälskungörelse. Kungl. Maj:t bör erhålla be- myndigande att besluta om erforderliga bestämmelser.

Jag avser att snarast låta verkställa översyn av anställningsvillkoren för övrig reservpersonal inom försvaret i syfte att åstadkomma en anpassning till vad nu föreslagits beträffande officer i arméns reserver.

Jag förutsätter, att för närvarande anställd reservofficerspersonal be- redes tillfälle att övergå till tjänstgöring enligt de nya bestämmelserna. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att meddela närmare bestämmelser om formerna och villkoren för dylik överföring.

Jag upptager så till dryftande ett antal frågor av principiellt intresse, som aktualiserats vid remissbehandlingen av befälsutredningens betän- kande. Vid ärendets beredning inom försvarsdepartementet har represen- tanter för reserv- och värnpliktsorganisationerna beretts tillfälle att lämna kompletterande synpunkter.

Då det gäller möjligheterna att frivilligt åtaga sig utbildning till värn- pliktig officer och reservofficer har framhållits, att den alltmer bundna kursgången vid de akademiska läroanstalterna skapar svårigheter för vissa värnpliktiga. Enligt min uppfattning är det av väsentlig betydelse att det militära utbildningssystemets utformning inom ramen för vad som är orga- nisoriskt och personellt möjligt i görligaste mån undanröjer sådana svår- igheter. Jag vill erinra om att enligt gällande och även nu föreslagen ord- ning utbildningen till värnpliktig officer kan genomgå vid tre alternativa kurser, nämligen vinterlinje, sommarlinje och delad sommarlinje. De sist- nämnda linjerna har inrättats just med tanke på den studerande ung- domen. Jag förutsätter, att vederbörande lokala instanser under den obliga- toriska underofficersutbildningen på ett klaggörande sätt informerar de värnpliktiga om dessa valmöjligheter. Svårigheter torde även kunna uppstå för vissa aspiranter att med hänsyn till den civila studiegången genomgå den föreslagna grundläggande reservofficersutbildningen. Jag har därför för avsikt att låta vederbörande myndigheter förutsättningslöst pröva möj- ligheterna att anordna en reservofficerskurs I under tiden 1/6—1/9 att erbjudas som alternativ till huvudkursen 1/4—1/7. Reservofficerskurs II avses pågå 5/6—25/8 och torde ej medföra några problem av här antydd art.

Ett antal organisationer har påpekat önskvärdheten av att ge möjlighet för värnpliktiga officerare att genomgå den grundläggande reservofficers- utbildningen vid senare tidpunkt, exempelvis i åldern 26—32 år. Därut- över har framhållits, att även äldre värnpliktiga officerare borde kunna erbjudas möjlighet att övergå till reservofficersorganisationen.

Jag finner de anförda förslagen vara av konstruktivt intresse och har för avsikt att även låta dessa frågor genom vederbörande myndigheter bli

föremål för en allsidig prövning. Härvid bör respektive intresseorganisationer beredas tillfälle att inkomma med synpunkter. Som förutsättning vid prövningen bör gälla att antalet individer, som kan beredas tillfälle till reservanställning, alltid måste vara direkt knutet till redovisat krigsorganisatoriskt behov. Vidare bör vid prövningen av det vederlag, som skall utgå till officer, som anställs vid högre ålder än den som norm angivna, förutsättas att ersättningen måste stå i bestämd relation till den tid, vederbörande kan utnyttjas i organisationen i de för reservpersonal avsedda befattningarna. Vissa kvoteringsregler bör övervägas. Detta är nödvändigt, såväl ur statsekonomiska synpunkter som med hänsyn till skälig rättvisa, individerna emellan. Jag vill också framhålla, att som villkor för reservanställning måste i varje fall gälla, att vederbörande har undergått utbildning av den omfattning, som avses för den grundrekryterade personalen.

För det fall av mig i det föregående omnämnda fortsatta undersökningar rörande reservunderofficersinstitutionen skulle medföra att denna institution bedömes böra bibehållas, finner jag lämpligt att prövning av motsvarande art även sker beträffande värnpliktiga underofficerare.

Betydelsen av att de reservanställdas och värnpliktigas civila kompetens och erfarenhet på ett effektivt sätt tillgodogöres vid inplaceringen i krigsorganisationen har starkt understrukits av ett antal remissinstanser. Jag finner det angeläget med hänsyn både till organisationens effektivitet och till psykologiska synpunkter att en rationell personalplacering kommer till stånd. Jag vill erinra om att jag i det föregående föreslagit att vid varje infanteriregemente skall tillkomma en regementsofficer, chef för mobiliseringsavdelningen, i vilkens uppgifter den personalplacerande verksamheten skall inta en central plats.

I det föregående har jag i ett antal fall räknat med att rekrytering till reserven i vissa fall skall upphöra i avbidan på resultaten av ytterligare utredningar. Jag förutsätter att, i de fall det visar sig att anställning bör ske även i fortsättningen, i sammanhanget aktuell personal beredes möjlighet till reservanställning så fort slutlig ställning kunnat tagas.»

Tjänsteställningsförhållanden. Befälsutredningens förslag redovisas i propositionen å s. 140 och 141, vartill torde få hänvisas.

Departementschefen har för egen del anfört följande.

»Föreskrifter om tjänsteställningsförhållanden utfärdas av Konungen i kommandoväg. Jag har emellertid funnit angeläget att i detta sammanhang framföra min uppfattning i hithörande fråga.

Befälsutredningens förslag till tjänsteställning har av flertalet remissinstanser icke befunnits lämpligt. Sålunda har yrkats att grad och befattning skall sammanfalla och att samma titel i princip ej bör utnyttjas för olika befälsnivåer. Även har ansetts att reserv- och värnpliktspersonalen nedvärderats.

Enligt min uppfattning innebär den av utredningen redovisade föreslagna tjänsteställningen en i och för sig logisk och konsekvent genomförd ordning. Som jag tidigare framhållit är det emellertid önskvärt och nödvändigt att befälssystemen inom de olika delarna av krigsmakten bringas till så stor överensstämmelse som möjligt. Jag avser därför att låta verkställa en fortsatt bearbetning av tjänsteställningsproblemen avseende krigsmakten i dess helhet. Härvid bör som förutsättning gälla att den av mig inledningsvis angivna förändringen av underofficerarnas kårbenämning slutligt fixeras. Även en förändring av den aktiva underbefälskårens benämning kan komma att aktualiseras i sådant sammanhang.

Vid den fortsatta beredningen bör de aktiva befälskårens speciella kompetens beaktas ävensom de i remissbehandlingen framförda synpunkterna rörande vikten av att grad och befattning sammanfaller, varvid tillbörlig hänsyn måste tagas även till den icke aktiva befälspersonalen.

Vägledande vid ett ställningstagande bör slutligen vara att åstadkomma ett logiskt sammanhang mellan uppgifter i krigsorganisationen och tjänsteställning. Den allmänna, militära och sociala värderingen av krigsmaktens befälspersonal måste nämligen enligt min uppfattning ske utifrån uppgifterna i den organisation där alla olika kategorier sammanföres, d. v. s. krigsorganisationen.

Inom försvarsdepartementet har redan vissa preliminära förarbeten kommit till stånd. Jag avser att efter inhämtande av ytterligare bedömningsunderlag framför allt beträffande förhållandena vid övriga försvarsgrenar låta utforma slutligt förslag till tjänsteställning och underställa detsamma Kungl. Maj:ts prövning.»

Kostnadsberäkningar. Befälsutredningens förslag redovisas i propositionen å s. 143—146, vartill torde få hänvisas.

Departementschefen har för egen del anfört följande.

»Ett genomförande av de av mig i det föregående framlagda förslagen medför vissa förändringar med avseende å personalstaterna för ett normalinfanteriregemente. I förhållande till personalförteckningarna för budgetåret 1959/60 innebär dessa förändringar beträffande officerare att staten vid ett normalinfanteriregemente ökas med två beställningar och i fråga om underofficerare med en beställning. I fråga om underbefälet har räknats med en ökning av 20 beställningar, som uteslutande avser rustmästare/överfurir. De sammanlagda merkostnaderna, som blir en följd av de föreslagna förändringarna av personalstaterna vid ett normalinfanteriregemente, kommer för infanteriförbanden (pansarinfanteriförbanden icke medtagna) alltså att sammanlagt uppgå till ett belopp av i avrundat tal 6 miljoner kronor. Det är emellertid härvid att märka, att ett fullföljande av nu gällande principer rörande underbefälsorganisationen torde konsekvensmässigt komma att medföra en utbyggnad av den nuvarande

underbefälsstaten till minst samma eller större omfattning än jag förordat, varför de faktiska kostnadsökningarna torde kunna uppskattas till 1,8 miljon kronor. Det är vidare att märka, att dessa merkostnader kommer att belasta budgeten endast efter uppkommande möjligheter att rekrytera dessa stater. Beträffande arméns övriga truppslag saknas för närvarande underlag att bedöma storleken av eventuella statändringar.

I samband med den av mig föreslagna effektiviseringen av det aktiva yrkesbefälets utbildning uppkommer vissa årliga merutgifter för traktementen. Jag uppskattar dessa kostnader till sammanlagt 250 000 kronor.

Mitt förslag om införande för officers- och underofficersutbildade värnpliktiga vid de tre försvarsgrenarna av särskilda befälsövningar om vardera 15 dagar jämte premie om 250 kronor för vardera av dessa övningar torde medföra en årlig kostnadsökning av totalt ca 2,3 miljoner kronor. Den av mig föreslagna avkortningen av tjänstgöringstiden för de värnpliktiga kan emellertid samtidigt beräknas medföra en kostnadsminskning om tillhoppa ca 3,4 miljoner kronor.

Förslagen beträffande reservofficerarna innebär dels ökad grundutbildning, dels ändrade former för vederlag, innebärande övergång från pensionssystem till premiesystem. Rekryteringsbehovet per år av reservofficerare vid infanteriet och kavalleriet beräknar jag till ca 90. Motsvarande genomsnittliga antal i tjänst kvarstående efter avgångar uppskattas till ca 78. Med utgångspunkt häri har jag för reservofficerens grundutbildning räknat med samma kostnad som utredningen, 10 730 kronor, eller sammanlagt ($90 \times 10\,730 =$) 965 700 kronor. För den fortsatta utbildningen och tjänstgöringen har jag såsom av det föregående framgått på andra beräkningsgrunder än av utredningen tillämpade uppräknat de av utredningen föreslagna premierna från 3 000 kronor till 4 872 kronor, respektive från 4 000 kronor till 7 504 kronor. Med utgångspunkt i övrigt från utredningens beräkningar torde nu ifrågavarande kostnader komma att uppgå till ($78 \times 33\,874 =$) 2 642 172 kronor. Kostnaderna för genomförande av mitt förslag beträffande reservofficerarna torde alltså kunna uppskattas till ($965\,700 + 2\,642\,172 =$) i runt tal 3,6 miljoner kronor. Detta innebär i förhållande till nuläget en kostnadsminskning av ca 600 000 kronor. Härvid är att märka att mitt förslag beträffande övergång från pension till premievederlag innebär en överflyttning av kostnader från tolfte till fjärde huvudtiteln, vilka kostnader icke beräknats i gällande kostnadsram för försvaret. En slutgiltig fixering av rekryteringsbehovet vid övriga truppslag är som nämnts icke möjlig förrän ett preciserat krigsorganisatoriskt underlag framtagits. Den hittillsvarande reservofficersrekryteringen uppgår i allt vid armén till ca 350. Med utgångspunkt i sistnämnda tal torde den totala inbesparingen vid en övergång till nytt reservofficerssystem kunna beräknas till ca 2,5 miljoner kronor.

Beträffande kapitalbudgeten torde vissa kostnader bli aktuella med an-

ledning av bl. a. inrättandet av obligatorisk allmän krigshögskola samt en aspirantskola för infanteriet, förlängningar av krigsskoleutbildningen för blivande aktiva officerare, effektivisering av aktiva officerares och underofficerares vidareutbildning vid infanteriets skjutskola ävensom bibehållandet av värnpliktiga kadettskolor. Enligt av arméstaben under hand inhämtade uppgifter kan de sammanlagda kostnaderna för härav föranledda byggnadsåtgärder uppskattas till ca 6 miljoner kronor.

Utredningen har vid sina personalberäkningar utgått från nuvarande tjänstgöringsförhållanden för arméns aktiva befäl. I anslutning härtill får jag erinra om att militära arbetstidskommittén den 29 juni 1959 avgivit betänkande angående arbetstiden för viss militär och civilmilitär personal (SOU 1959:26). Remissmyndigheterna har genomgående ställt sig positiva till att man söker åstadkomma en fastare reglering av tjänstgöringstiden för denna personal. Emellertid har berörda myndigheter ej ansett det möjligt att utan försöksverksamhet taga ställning till hur denna reglering skall åstadkommas.

Med anledning av vad som sålunda förevarit vill jag betona vikten av att — icke minst mot bakgrunden av den förbättring av arbetstidsförhållandena, som de senare åren genomförts på arbetsmarknaden i stort — en tillfredsställande ordning åstadkommes i fråga om bestämmande av den militära och civilmilitära personalens arbetstid. En reglering bör dock föregås av viss försöksverksamhet.

Jag har med hänsyn till frågans angelägenhetsgrad med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande denna dag tillkallat en särskild beredning med uppdrag att svara för igångsättande och genomförande av försöksverksamheten. Beredningen består av företrädare för försvarsdepartementet, försvarsgrenarna och berörda personalorganisationer. Försöken skall enligt de för beredningens arbete meddelade direktiven syfta till att klargöra hur en arbetsreglering i dess olika delar bör utformas för att målsättningen för den militära utbildningen skall kunna hållas. För olika praktiskt prövade lösningar av arbetstidsfrågan bör klargöras de olika moment, som kan påverka kostnaderna för en reglering av arbetstiden.»

Departementschefens hemställan. Departementschefen har anfört följande.

»I det föregående har jag redovisat huvudpunkterna i 1954 års befälsutrednings betänkande och remissinstansernas däröver avgivna utlåtanden samt framlagt mina synpunkter och förslag. Huvudpunkterna i föreslagna grunder för befälsordningens vid armén utformning liksom grunderna för de olika befälskårernas uppgifter, rekrytering, utbildning och tjänstgöring bör underställas riksdagens prövning. Jag förutsätter, att det framdeles skall ankomma på Kungl. Maj:t att meddela erforderliga bestämmelser rörande grunderna för befälsordningens utformning m. m. Det ankommer

vidare på riksdagen att besluta om föreslagna premier till värnpliktiga för fullgjord särskild befälsövning och genomgången reservofficersutbildning vid armén liksom om grunderna för reservofficers vid armén tjänstgöring och ekonomiska förmåner. Jämväl i dessa fall bör Kungl. Maj:t ha att utfärda erforderliga föreskrifter.

Som jag anfört i det föregående avser jag att i annat sammanhang återkomma med förslag till erforderliga ändringar i värnpliktslagen.

Slutligen vill jag erinra om att vissa ändringar föreslagits beträffande avlöningsförmåner i för pensionerad personal avsedda arvodesbefattningar vid försvaret.

Genomförandet av här framlagda förslag bör ske med början den 1 juli 1960.»

Utskottet

Den nuvarande befälsordningen bygger i stora delar på de principer, som angåvos i 1942 års försvarsbeslut. Den militärtekniska utveckling, som därefter skett, har emellertid i hög grad påverkat arten och omfattningen av det militära befälets uppgifter.

Sedan ett decennium tillbaka har pågått ett utredningsarbete i syfte att åstadkomma en ny befälsordning, som svarar mot dessa förändringar. Detta har speciellt gällt befälskårernas principiella uppbyggnad och de olika kårernas uppgifter, rekrytering och utbildning. Det av departementschefen nu framlagda förslaget bygger i allt väsentligt på de resultat, till vilka 1954 års befälsutredning kommit. Dess förslag har till sina huvuddrag tillstyrkts av de militära myndigheterna och även vunnit anslutning av de olika personalorganisationerna.

Utskottet noterar med tillfredsställelse, att ett förslag till befälsordning nu framlagts för riksdagen. Detsamma avser i princip hela armén men har begränsats i fråga om personalstaterna till främst infanteriet. Departementschefen ämnar emellertid att efter ytterligare undersökningar framlägga motsvarande preciserade förslag beträffande arméns övriga truppdrag. Departementschefen har vidare för avsikt att låta verkställa fortsatt översyn rörande befälssystemet även vid marinen och flygvapnet. Utskottet finner detta angeläget, då det är av betydelse, att försvarsgrenarnas befälssystem får största möjliga överensstämmelse ej minst med hänsyn till de pågående strävandena mot en utökad integration av försvarsmaktens olika funktioner.

Det pågående reformarbetet inom försvarsväsendet har undan för undan vidgat underlaget för rekryteringen av den aktiva officerskåren. En förankring av officersyrket hos hela folket framstår som ett samhällsintresse av största betydelse. Den åstundade demokratiseringen av officersrekryteringen torde, såsom av propositionen framgår, nu ha uppnåtts. Härvid kan nämnas, att, såsom 1954 års befälsutredning påvisat, en förskjutning skett

i socialgrupperingen inom officerskurserna med ett allt starkare inslag av kadetter från socialgrupperna II och III liksom att inslaget av dessa båda socialgrupper är något större bland dem som rekryteras till officersyrket än bland de högskolestuderande i allmänhet.

Då det gäller att taga ställning till en ändamålsenlig befälsordning och till befälets inbördes gruppering, ha i det föreliggande förslaget befälets uppgifter preciserats med hänsyn till de krav, som ställas på försvarsmakten i krig och därav betingade förberedelser i fred. Utskottet ansluter sig till de principiella synpunkter, som därvid varit bestämmande, och anser alltså, att det alltjämt bör finnas tre grupper av yrkesbefäl i ständig tjänst, motsvarande de nuvarande tre grupperna: officerare, underofficerare och underbefäl med den fördelning och avgränsning av uppgifter, som föreslagits i propositionen. Härav följer, att utskottet avstyrker motionen II: 770. I densamma har yrkats införande av s. k. enhetsbefäl. I motiveeringen härför åberopas ett förslag, som reservationsvis framförts i 1948 års befälsutredning. Detta förslag byggde emellertid på en ordning med icke en utan två aktiva befälskårer; i krigsorganisationen skulle dock alltjämt ingå tre befälsgrupper. Det må erinras om att det nu föreliggande förslaget med tre olika befälskårer i princip tillstyrkts av remissinstanserna, även av de närmast berörda intresseorganisationerna.

Beträffande befälets uppgifter, rekrytering och utbildning vill utskottet framhålla följande.

Kompliciteten i den tekniska utvecklingen och denna utvecklings konsekvenser för stridens förande har i hög grad ökat det militära befälets betydelse. Större krav måste ställas på befälsföringen. Det må erinras om att en kvalitativ förbättring av krigsmaktens befäl var en av riktlinjerna i 1958 års försvarsbeslut. Vidare må framhållas, att de ökade möjligheterna för snabba och överraskande krigsutbrott med åtföljande krav på omedelbart stridsberedda förband understryka angelägenheten av att den aktiva befälspersonalen utnyttjas på effektivaste sätt för viktiga befattningar inom krigsorganisationen.

Det är mot bakgrunden av en nödvändig skärpning av kraven på allt arméns befäl, som frågan om befälets uppgifter, rekrytering och utbildning måste bedömas.

Vad först beträffar den aktiva *officerspersonalen* innebära de föreslagna förändringarna i nu gällande utbildningsgång, att utbildningen entydigt inriktas på krigsorganisationens befattningar som bataljonschef eller högre och på ledningen i fredsorganisationen av utbildning av befäl och soldater ävensom övrig militär fredsverksamhet. Mot den sålunda angivna målsättningen har utskottet under hänvisning till vad i det föregående anförts icke något att erinra.

I likhet med departementschefen vill utskottet understryka vikten av att officersrekryteringen liksom hittills är fallet sker ur hela värnpliktsmassan.

Grundutbildningen blir enligt det föreliggande förslaget till tiden oförändrad men föreslås intensifierad genom inrättandet av en aspirantskola samt uppdelning av den nuvarande krigsskolan på en yngre och en äldre kurs. Förslagen, som syfta till en tidig yrkesinriktning, böra godtagas.

Vad beträffar den fortsatta utbildningen som officer föreslås tillkomma en allmän krigshögskolekurs för samtliga aktiva officerare. Genom densamma skall den aktive officeren bibringas formell kompetens för bataljonschefsskap eller motsvarande i krigsorganisationen. Av skäl, som i det föregående åberopats, tillstyrkes förslaget. Såsom förutsatts bör denna kurs vara organisatoriskt fast anknuten till nuvarande krigshögskoleutbildning.

En ledande princip i det föreliggande befälsordningsförslaget har, såsom framgått, varit att i ökad utsträckning tillgodose krigsorganisationens behov av kvalificerat befäl. Det har därvid befunnits angeläget att tilldela även de aktiva *underofficerarna* sådana uppgifter och sådant ansvar i krigsorganisationen, att deras mångåriga erfarenhet och yrkesvana utnyttjas på effektivaste sätt. Utskottet ansluter sig härtill och vill därför tillstyrka, att underofficerarna skola i princip krigsplaceras som kompanichefer eller bestrida andra befattningar på motsvarande nivå samt att i fred på plutonchefsnivå svara för utbildningen av värnpliktiga eller ombesörja häremot svarande speciell lärarverksamhet av kvalificerat slag. Dessa mera makt-påliggande uppgifter kräva givetvis, att underofficerarnas utbildning vidgas. Det synes därför enligt utskottets mening riktigt, att denna personals utbildning tidigt inriktas på taktisk utbildning samt att utbildningen i trupp-föring och trupputbildning till sin omfattning ökas. Tillkomsten av en särskild truppslagsskola för underofficerare med den innebörd, som av departementschefen angivits, synes lämplig och tillstyrkes.

Även det aktiva *underbefälet* avses skola bättre än vad hittills varit fallet utnyttjas som en kvalificerad yrkeskår. Större självständighet i freds-utbildningsarbetet och en inriktning på underhållstjänsten i fält eller andra viktiga befattningar på motsvarande nivå i krigsorganisationen karakterisera förslaget. Detsamma biträdades av utskottet, som även tillstyrker in-rättandet av en kvartermästarskola för utbildning till befattning som kvar-termästare i fält.

I propositionen har framlagts förslag till befälsbehovet vid ett *normalinfanteriregemente*. Vid denna beräkning har krigets krav ansetts vara avgörande för befälsstatens utseende såväl i krigsorganisationen som i fredsorganisationen. Det må erinras om att beträffande krigsorganisatio-nen 1958 års försvarsbeslut innebar en personell förstärkning på bataljons-och kompanichefsposterna genom tillförandet av självständiga ställföre-trädarebefattningar. Som beräkningsteknisk utgångspunkt i fråga om offi-cersbehovet ha tagits vissa kvalificerade befattningar i krigsorganisatio-nen. Utskottet har icke något att erinra mot de angivna grunderna, enligt vilka befälsstaten vid ett normalinfanteriregemente kommer att öka med

2 officerare, 1 underofficer och 20 underbefäl. Härvid är emellertid att märka, att, såsom departementschefen framhållit, ett fullföljande av nu gällande principer rörande underbefälsorganisationen konsekvensmässigt skulle komma att medföra en utbyggnad av den nuvarande underbefälsstaten till minst samma eller större omfattning än vad som nu förordats.

Utskottet ansluter sig till departementschefens uppfattning rörande betydelsen av att en befälsordning skall kunna vid sidan av normala rekryteringsvägar lämna varje anställd möjlighet att nå den ställning inom befälsorganisationen, som motsvarar vederbörandes personliga förutsättningar. Utskottet vill därför tillstyrka förslaget om vidgade möjligheter till *övergång* från den aktiva underofficerskåren till officerskåren liksom om möjligheter för aktivt underbefäl att övergå till underofficerskåren.

Utskottet delar den i propositionen framförda grundsynen beträffande det *värnpliktiga befälets* betydelse. I en värnpliktsarmé som vår är det av vikt, att denna befälspersonal erhåller bästa möjliga utbildning främst med hänsyn till de viktiga uppgifter, som densamma har att bestrida i krigsorganisationen. Det nu föreliggande förslaget innebär icke någon förändring i den hittillsvarande grundutbildningen men utbildningens innehåll föreslås få en kvalitativ lyftning mot större självständighet i chefsbefattningar i fält. Från statsmakternas sida har tidigare framhållits angelägenheten av att det värnpliktiga befälet under den fortsatta tjänstetiden på frivillighetens väg kompletterar sina kunskaper utöver vad som kan ske under de för alla värnpliktiga gemensamma repetitionsövningarna. Det har emellertid konstaterats, att denna frivilligutbildning till sin kvantitativa omfattning icke uppnått avsett resultat. I propositionen föreslås därför skola tillkomma två befälsövningar om vardera 15 dagar. Med hänsyn till det värnpliktiga befälets betydelse i krigsorganisationen och angelägenheten av att beredskapskravet upprätthålles vill utskottet i likhet med de hörda remissinstanserna tillstyrka detta förslag. Utskottet har heller icke något att erinra mot att för varje dylik befälsövning skall utgå premie å 250 kronor. I detta sammanhang må framhållas, att enligt det föreliggande förslaget skall genom rörliga in- och utryckningsdagar för samtliga värnpliktskategorier första tjänstgöringstiden kunna avkortas med i genomsnitt 3,5 dagar. Bärande skäl synas utskottet tala härför. Uppkommande kostnadsökningar som följd av ifrågavarande befälsövningar torde härigenom kunna avbalanseras.

Såsom i det föregående framhållits torde befälsföringen till följd av komplexiteten i det moderna kriget bli svårare. Större krav måste därför ställas på det militära befälet. Angelägenheten därav underströks också i 1958 års försvarsbeslut. Vad nu sagts gäller givetvis även *reservofficerarna*. Dessa skola enligt propositionen ha att vid sidan av de aktiva officerarna och underofficerarna i krigsorganisationen bestrida viktiga befattningar som kompanichef och motsvarande. Utskottet ansluter sig till detta förslag

rörande reservofficerarnas uppgifter och finner det därför vara ett oeftergivligt villkor, att reservofficersutbildningen förstärkes, vilket också med skärpa framhållits av de militära myndigheterna i deras remissyttranden. Departementschefens förslag i detta avseende innebär en förlängning av den grundläggande utbildningen med ca 5 månader. Utskottet finner angeläget, att en förstärkning av nu avsedd omfattning kommer till stånd och tillstyrker den i propositionen föreslagna utbildningsgången till och tjänstgöringen som reservofficer. Utskottet är emellertid medvetet om att sådan förlängd tjänstgöringsskyldighet kan medföra svårigheter i rekryteringshänseende. Det är därför angeläget, att reservofficerarnas förmåner bestämmas så och att deras tjänstgöringsskyldighet avväges och uttages på sådant sätt, att största möjliga rekryteringsfrämjande och kvarhållande effekt ernås. Utskottet vill i anslutning härtill uttala, att utskottet delar departementschefens uppfattning rörande den konstruktiva innebörden i vissa förslag, som framförts av olika intresseorganisationer bland annat i fråga om möjligheterna att vid högre ålder än den förordade normen förutsätter övergå från värnpliktig officer till reservofficer. Dessa och andra möjligheter att underlätta reservofficersrekryteringen böra bli föremål för fortsatt uppmärksamhet.

Beträffande den principiella användningen av reservofficerare har i motionen II: 768 yrkats, att dessa i vissa fall även böra kunna ifrågakomma för krigsplacering som bataljonschef eller i likställda befattningar. Med anledning härav vill utskottet erinra om att departementschefen i den föreliggande propositionen uttalat vikten av att i krigsorganisationen placeras den, som är mest lämpad för uppgiften oavsett den inom fredsorganisationen gällande kårindelningen och att härvidlag individuell och praktisk prövning i varje särskilt fall göres. Utskottet finner skäl tala för denna uppfattning och ansluter sig till densamma. Härigenom torde motionens syfte i detta avseende bli tillgodosett.

Reservofficerarna ha nu att välja mellan reservpension och ett mot denna svarande engångsbelopp. Vid en tjänstgöringsskyldighet till 47 års ålder uppgår för närvarande pensionen till 1 152 kronor, att uppbäras från och med ingången av året efter det vederbörande fyllt 55 år. Å pensionen utgår rörligt tillägg å ca 83 %. Engångsbeloppet utgör ca 9 120 kronor. Upplysningsvis må nämnas, att 1951 års riksdag har beträffande frågan om sammanträffande av pension med statlig lön eller pension fastställt, i vilken omfattning det rörliga tillägget på reservpensionen får utgå vid dylikt sammanträffande. Med ledning av riksdagsbeslutet ha utarbetats särskilda maximeringsregler. Viss reservpersonal måste sålunda — beroende på den innehavda civila löneklassplaceringen respektive den åtnjutna tjänstepensionens storlek m. m. — vara beredd på att utgående reservpension genom gällande maximeringsföreskrifter kan bli avsevärt reducerad. Detta gäller i statlig tjänst anställda reservofficerare, vilka dock endast torde utgöra en mindredel av här ifrågavarande personal.

Enligt vad utskottet under hand inhämtat torde för närvarande ca 50 % av avgångna reservofficerare välja vederlaget i form av engångsbelopp. Med hänsyn, bland annat, till utvecklingen på pensionsområdet har departementschefen föreslagit att vederlaget utöver lön i fortsättningen skall utgå i form av premie. Samtliga myndigheter och organisationer, som yttrat sig i ämnet, ha i princip tillstyrkt övergång från pensions- till premiesystem. Även utskottet finner övervägande skäl tala härför och biträder departementschefens förslag i denna del. Motionerna I: 617 och II: 767, såvitt nu är i fråga, avstyrkas alltså.

Beträffande storleken av de utgående premierna delar utskottet departementschefens uppfattning, att det ekonomiska vederlaget till reservofficerarna för utbildning och tjänstgöring bör ges ett sådant innehåll och en sådan utformning, att den enskildes insats på skäligt sätt honoreras och att bästa möjliga såväl rekryterings- som kvarhållande effekt erhålles.

I 1954 års befälsutredning föreslogs att, förutom särskilt vederlag för utbildning till reservofficer om sammanlagt 5 000 kronor, för tjänstgöring som reservofficer skulle utgå två särskilda skattefria premier om 3 000 kronor respektive 4 000 kronor. Reservofficerarna skulle därvid inneha värnpliktig status. Reservorganisationerna påyrkade en höjning av dessa premier, varemot statskontoret förordade en sänkning av desamma, bland annat på grund av att de vore större än det kapitaliserade värdet av hittills utgående pensionsförmåner.

Departementschefen har i överensstämmelse med reservorganisationernas önskemål föreslagit, att reservofficerarna alltjämt skola betraktas som fast anställda och, då skattefrihet vid sådan anställningsform icke bör ifrågakomma, förordat, att, på sätt av det efterföljande framgår, de båda av utredningen förordade premierna å tillhoppa 7 000 kronor i stället bestämmas så, att de vid 1959 års löneläge skulle uppgå till 12 376 kronor.

Vid en jämförelse mellan nu utgående engångsbelopp och de av departementschefen föreslagna premierna må framhållas följande.

För närvarande gäller att reservofficer må, för det fall han ådagalagt lämplighet härför, efter 47 år kvarstå i tjänst till 55 års ålder. Med hänsyn till önskvärd föryngring av befälspersonalen föreslås, att tjänstgöringsskyldigheten i fred upphör vid 47 års ålder. Utskottet tillstyrker detta förslag.

Den särskilda utbildningen till reservofficer har föreslagits ökad med 7 månader. Under denna utbildning kommer enligt förslaget officersaspirant att som värnpliktig officer uppbära två skattefria premier om vardera 2 500 kronor.

Såsom framgår av bilaga A uppgår för närvarande tjänstgöringstiden som reservofficer till 384 dagar, för vilket vederbörande äger att, såsom förut framhållits, vid 47 års ålder uppbära ett icke värde- och standardbeständigt engångsbelopp av ca 9 120 kronor, vilket är beskattningsbart. Medan enligt förslaget utbildningstiden till reservofficer ökas med 7 måna-

der, minskas den sammanlagda tjänstgöringstiden som reservofficer till 320 dagar. Vederlaget för denna tjänstgöring föreslås uppräknat till 12 376 kronor. Sistnämnda belopp är konstruerat som två premier, att utgå den ena vid 37 års ålder å 4 872 kronor och den andra vid 46 års ålder å 7 504 kronor. Vardera av dessa premier har framräknats så, att de motsvara fyra månadslöner i löneklass A 13 å ortsgrupp 4, respektive fyra månadslöner i löneklass A 21 å samma ortsgrupp. Dessa båda premier föreslås bli värde- och standardbeständiga. Utöver nu angivna premier böra liksom hittills till reservofficersaspirant under föregående utbildning till värnpliktig officer utgå två skattefria premier om 1 200 kronor respektive 2 400 kronor.

Utskottet har icke något att erinra mot denna konstruktion av premierna å 4 872 kronor och 7 504 kronor och anser sig kunna tillstyrka, att dessa göras värde- och standardbeständiga.

Utskottet anser i likhet med departementschefen, att under utbildning till reservofficer skall, förutom de i det föregående angivna premierna, utgå avlöning som värnpliktig och under tjänstgöring som reservofficer lön som motsvarande befattningshavare på aktiv stat.

Till belysning av olika vederlagsformer, som kunna föreligga vid utbildning till reservofficer, har utskottet under bilaga B lämnat vissa uppgifter. Därav framgår, att en reservofficersaspirant kommer under angivna tid med åtnjutande av lön motsvarande aktiv fänrik att utfå ett totalt vederlag av ca 10 132 kronor, varav 2 940 kronor är skattefritt. Därest, såsom i propositionen föreslagits, vederbörande under samma tid i stället erhåller lön och övriga värnpliktiga tillkommande förmåner jämte särskilda värnpliktspremier å sammanlagt 5 000 kronor, torde såsom framgår av bilaga B det sammanlagda vederlaget kunna uppskattas för ogift befattningshavare till ca 9 050 kronor, för gift befattningshavare utan barn till ca 10 660 kronor och för gift befattningshavare med ett barn till ca 11 160 kronor. I enlighet med gällande familjebidragsbestämmelser är i samtliga sistnämnda tre fall ett belopp av ca 8 000 kronor skattefritt.

Beträffande frågan om reservofficer tillkommande avlöningsförmåner har i motionen II:768 yrkats, att löneklassuppflyttning bör medgivas reservofficer på sätt som gäller för aktiv personal. I anledning härav vill utskottet framhålla, att utskottet under punkten 6 i sitt denna dag avgivna utlåtande nr 114 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 110 tillstyrker av Kungl. Maj:t framlagt förslag, att bestämmelserna i reservbefälskungörelserna om uppflyttning i löneklass ändras till överensstämmelse med vad som gäller för personal på aktiv stat. Syftet i motionen torde härigenom bli tillgodosett, varför densamma icke bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

Det synes utskottet skäligt, att beträffande de båda premierna å 4 872 kronor respektive 7 504 kronor i möjligaste mån undanröjas de olägen-

heter, som kunna uppkomma till följd av den statliga inkomstkattens progression. I motionen II: 768 har i sådant syfte hemställts, att ifrågasvarande premier måtte kunna beskattas såsom ackumulerad inkomst. Utskottet vill i anledning härav erinra om att särskilda bestämmelser äro utfärdade rörande beräkning av statlig inkomstkatt för ackumulerad inkomst. Enligt dessa bestämmelser, som återfinnas i kungörelsen den 30 november 1951, nr 763, föreskrives, att inkomst av exempelvis det slag, varom här är fråga, får ur beskattningssynpunkt fördelas på det antal år, till vilka den hänför sig, dock på högst tio år. Som spärregel har emellertid bestämts, att den ackumulerade inkomsten efter avdrag för avdragsgilla utgifter skall uppgå till minst 4 000 kronor och tillika utgöra minst en tredjedel av den skattskyldiges till statlig inkomstkatt taxerade inkomst för det taxeringsår, då den ackumulerade inkomsten tages till beskattning. Med hänsyn till ifrågasvarande spärregel kan givetvis fall inträffa, då vederbörande icke kommer i åtnjutande av skattelindring enligt förenämnda kungörelse. Ur lagteknisk synpunkt torde det knappast vara lämpligt att inskriva en speciell bestämmelse för dylika fall. För att emellertid i dessa fall med hänsyn till reservofficersinstitutionens speciella syfte lindra den statliga inkomstkattens progressivitet vill utskottet föreslå, att ifrågasvarande båda premier må, därest vederbörande så önskar, kunna utbetalas i rater under en tid av högst fem år. Utskottet anser, att riksdagen bör i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet sålunda anfört.

Motionsvis har understrukits vikten av att vid övergång från pensions- till premiesystem det nu utgående efterlevandeskyddet för den reservanställdes familj icke bortfaller. Utskottet, som helt ger sin anslutning härtill, vill emellertid erinra om att enligt propositionen de särskilda bestämmelserna rörande premier avses skola utformas i likhet med vad som gäller för fältflygare, varav följer att principen om efterlevandeskydd alltjämt skall förefinnas. Vad gäller efterlevandeskyddets omfattning vill utskottet dock föreslå, att inom premiesystemet detta skydd ges motsvarande innebörd som i 22 § reservbefälskungörelsen. Detta innebär bland annat, att efterlevandeskyddet skall gälla den anställdes dödsbo eller annan rättsinnehavare samt att ersättningen skall motsvara det belopp, vartill den anställda, därest dödsfallet icke mellankommit, vid fortsatt tjänstgöring närmast kunnat göra sig berättigad.

Frågan om befälsutbildningens speciella meritvärde såväl vid tillträde till statlig läroanstalt som vid sökande till statlig tjänst har berörts i motionerna I: 617 och II: 767 samt II: 768. Även utskottet bedömer detta spörsmål vara av väsentlig betydelse såväl ur försvarets synpunkt som för den enskilde. Utskottet vill emellertid erinra om att utredning i ämnet för närvarande pågår inom 1954 års värnpliktsavlöningsutredning. Ifrågasvarande motioner torde i avvaktan på resultatet därav icke nu böra föranleda någon riksdagens åtgärd.

Departementschefen har i propositionen redovisat vissa synpunkter beträffande tjänsteställningsförhållandena vid armén. I anslutning härtill har i motionerna I: 617 och II: 767 samt II: 768 hemställts, att denna fråga underställes riksdagens prövning. Utskottet vill erinra om att det ankommer på Konungen att i kommandoväg utfärda föreskrifter i detta avseende, varför utskottet anser sig icke kunna tillstyrka motionerna i denna del.

I motionerna I: 616 och II: 769 har yrkats, att riksdagen avslår den del av den föreliggande propositionen, som avser reservofficersinstitutionen, och att denna fråga göres till föremål för fortsatta överväganden. Som skäl härför ha framförts vissa synpunkter, vilka till det väsentliga sammanfalla med de speciella yrkanden, som i de i det föregående redovisade motionerna gjorts beträffande reservofficerarnas anställnings- och avlöningsförhållanden. Med anledning av vad utskottet i samband därmed anfört och då ifrågavarande invändningar i övrigt icke kunna anses vara av sådan innebörd, att de enligt utskottets mening motivera en utbrytning av här berörda frågekomplex, finner utskottet sig böra avstyrka de båda motionerna.

Utskottet vill dock framhålla, att, därest utvecklingen skulle besanna de farhågor beträffande rekryteringsutfallet, som yppats i de föreliggande motionerna, utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t för riksdagen framlägger de förslag till ändringar i tjänstgöringsförhållanden och förmåner, som i så fall kunna befinnas erforderliga.

Utskottet har vid sin granskning av de av departementschefen gjorda *kostnadsberäkningarna* icke funnit anledning till erinran.

Vad departementschefen i den föreliggande propositionen föreslagit har — i de delar om vilka utskottet icke särskilt yttrat sig — icke givit utskottet anledning till erinran.

Utskottet hemställer,

- a) att motionen II: 770 icke må av riksdagen bifallas;
- b) att motionerna I: 616 och II: 769 icke må av riksdagen bifallas;
- c) att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och i anledning av motionen II: 768, i vad den avser reservofficerarnas krigsplacering i bataljonschefsbefattning, besluta, att befälsordningen m. m. vid armén och befälskårernas uppgifter, utbildning, rekrytering och tjänstgöring skola utformas i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 11 mars 1960 föreslagit;
- d) att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 617 och II: 767, i vad de avse övergång från reservpensions- till premiesystem, besluta, att premie till värnpliktig för fullgjord särskild befälsövning

och reservofficersutbildning vid armén må utgå i enlighet med vad departementschefen i berörda statsrådsprotokoll föreslagit;

e) att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och i anledning av motionen II: 768, i vad den avser löneklassuppflyttning, besluta, att tjänstgöring och ekonomiska förmåner för reservofficer vid armén må bestämmas i enlighet med vad departementschefen i berörda statsrådsprotokoll föreslagit;

f) att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag, besluta, att i berörda statsrådsprotokoll föreslagna förändringar beträffande avlöningsförmåner i för pensionerad personal avsedda arvodesbefattningar vid försvaret må genomföras;

g) att riksdagen må, i anledning av motionen II: 768, i vad den avser beskattning av premier under tjänstgöring som reservofficer, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört;

h) att motionerna I: 617 och II: 767 samt II: 768, i vad de avse reservofficersutbildningens meritvärde, icke må av riksdagen bifallas;

i) att motionerna I: 617 och II: 767 samt II: 768, i vad de avse frågan om tjänsteställningsförhållandena vid armén, icke må av riksdagen bifallas.

Stockholm den 13 maj 1960

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet har närvarit

från första kammaren: herrar Gillström, Einar Persson, Birger Andersson, fröken Andersson, herrar Axel Johannes Andersson, Thun, Holmqvist, Pålsson, Rikard Svensson, fru Wallentheim, herrar Söderberg, Bertil Petersson, Edström, Sundin och Källqvist; samt

från andra kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Åkerström, Petterson i Degerfors, Malmborg, Thapper, Persson i Växjö, Ståhl, Gustafsson i Stockholm, Svensson i Stenkyrka, Karlsson i Olofström, Nilsson i Göingegården, Hansson i Skegrie, Nihlfors, Heckscher och Lassinantti.

Reservationer

1) av herrar *Axel Johannes Andersson, Pålsson, Sundin, Svensson* i Stenkyrka, *Nilsson* i Göingegården, *Hansson* i Skegrie och *Nihlfors*, vilka ansett att utskottet bort tillstyrka motionerna I: 616 och II: 769 och att därför

dels den del av utskottets yttrande, som på s. 40 börjar med »Såsom i» och på s. 45 slutar med »befinnas erforderliga», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Såsom i det föregående framhållits torde befälsföringen till följd av kompliciteten i det moderna kriget bli svårare. Större krav måste därför ställas på det militära befälet. Angelägenheten därav underströks också i 1958 års försvarsbeslut. Vad nu sagts gäller givetvis även *reservofficerarna*. Dessa skola enligt propositionen ha att vid sidan av de aktiva officerarna och underofficerarna i krigsorganisationen bestrida viktiga befattningar som kompanichef och motsvarande.

I fråga om reservofficerarna framträder vid sidan av kravet på god utbildning nödvändigheten av bästa möjliga urval. För de reservanställda officerarna, som skola fylla huvuddelen av de betydelsefulla kompanichefsbefattningarna och motsvarande funktioner i krigsorganisationen, måste avvägningen mellan förpliktelser och förmåner ske med all omsorg, så att förutsättningar skapas att i största utsträckning knyta det civila livets ledarförmågor till dessa nyckelposter vid fältförbanden.

Reservofficersfrågan är därför icke blott ett utbildningsproblem utan i högsta grad även en rekryteringsfråga. Det avgörande torde icke vara att man får ett bestämt antal personer, vilka i unga år undergått en skolmässig utbildning av viss längd, utan att man för kompanichefsposterna förvärvar de värnpliktiga, vilka på grund av ledaregenskaper äro bäst ägnade att föra kompani. Kravet på lämpliga personliga egenskaper måste anses väga väl så tungt som kravet på exempelvis tekniskt detaljkunnande, vilket i den snabba militärtekniska utvecklingen måhända är föråldrat om ett antal år.

Kvalitetskravet innebär, att avvägningen mellan å ena sidan utbildningstid och övrig tjänstgöringsskyldighet och å andra sidan ekonomiska och andra förmåner för reservofficerarna måste bygga på en noggrann analys av alla de faktorer, vilka äro ägnade att påverka den enskildes ställningstagande vid rekryteringen. Det kan härvid exempelvis visa sig nödvändigt att ge något avkall på en i och för sig motiverad och önskvärd grundläggande utbildning, om denna bedömes hindersam för en kvalitativt tillfredsställande rekrytering. Det bör givetvis också vara naturligt att vid utformningen av tjänstgöringsbestämmelserna m. m. noga studera och taga hänsyn till sådana erfarenheter, som kunna inregistreras bland nu anställda reservofficerare, närmast inom reservofficersorganisationerna.

Utskottet kan ur dessa synpunkter icke finna, att propositionen nr 109 utgör tillräckligt underlag för ett ställningstagande nu i den betydelsefulla frågan om reservofficersinstitutionens framtida utformning. Utskottet anser, att frågan om reservofficerarna i den kommande befälsordningen bör brytas ut ur befälsfrågan i övrigt och bli föremål för ytterligare överväganden på samma vis som redan skett i fråga om reservunderofficerarna. För denna uppfattning kunna en rad skäl åberopas.

För det första förefaller den i propositionen föreslagna avvägningen mellan förpliktelser och förmåner icke vara tillräckligt övervägd. Att en viss ökning av den grundläggande utbildningen synes böra ske skall icke bestridas. Men enligt propositionen stegras förpliktelserna jämfört med nu genom en med fem månader ökad tjänstgöringsskyldighet, medan några motsvarande förbättringar av de ekonomiska förmånerna icke föreslås. Följden kan otvivelaktigt bli en åtminstone kvalitativt sett försämrad rekrytering. Av stor betydelse är också hur den förlängda utbildningen förlägges i förhållande till den första tjänstgöringen. Propositionens förslag i detta hänseende förefaller icke i alla avseenden lämpligt. Det kan exempelvis ifrågasättas, om det är gagneligt att den slutliga kompanichefsutbildningen kan komma att ligga i mycket unga år och därmed avlägset den tid, då vederbörande kommer att vara krigsplacerad som kompanichef. Vidare måste olika möjligheter att rationalisera utbildningen — och därmed också förbilliga den för statsverket — (t. ex. genom att viss del av densamma sker genom brevundervisning som är fallet på en del håll utomlands) övervägas, innan ett definitivt beslut fattas om tjänstgöringstidens längd.

För det andra kvarstår en rad för den framtida reservofficersinstitutionen viktiga frågor olösta. I propositionen konstateras, att dessa spörsmål böra bli föremål för speciella och allsidiga undersökningar och utredningar. Hit hör frågan om möjligheterna att rationalisera utbildningen (brevundervisning m. m.), möjligheterna till viss omläggning av den nu föreslagna grundutbildningen, förutsättningarna att ge tjänstgöringspremierna viss konstruktion (värde- och standardbeständighet), förutsättningarna för en mera elastisk rekrytering genom vidgad möjlighet för värnpliktig personal att övergå i reserven m. m. Till de stora olösta frågorna kan även hänföras problemet om i vilken mån den militära befälsutbildningen skall tillmätas civilt meritvärde i statlig tjänst samt vid intagningen till spärrade fakulteter och högskolor. Sistnämnda fråga, som just nu är föremål för särskild utredning, framstår mot bakgrunden av den tilltagande konkurrensen på det civila utbildningsområdet som alltmer betydelsefull för avvägningen av reservbefälets förpliktelser. Då det existerar ett nära samband och ömsesidigt beroende mellan alla dessa frågor och de förslag, vilka upptagas i propositionen, kan det enligt utskottets mening icke vara lämpligt att nu besluta om de sistnämnda utan hänsyn till de resultat, vartill de förestående ytterligare undersökningarna kunna komma att leda.

Slutligen har utskottet icke undgått att fästa avseende vid att reservofficerarnas organisationer, representerande ca 6 000 reservofficerare, enträget och i viktiga hänseenden motsatt sig de framlagda förslagen. Då organisationerna, som vädjat om ytterligare överväganden innan beslut fattas, icke kunna sägas vara intressemässigt beroende av frågornas lösning i den ena eller andra riktningen utan deras uppfattningar i dessa sammanhang synas helt förestavade av omsorg om rekryteringen, synes det — icke minst med hänsyn till det tidigare angivna behovet av noggrann analys av alla faktorer, vilka öva inflytande på rekryteringen — angeläget att tillmötesgå önskemålet om mera ingående och allsidiga överväganden. Ett förhastat avgörande kan enligt utskottets mening även få men ur allmän förvarssynpunkt.

Utskottet finner därför, att frågan om reservofficersinstitutionen i dess helhet bör bli föremål för ytterligare överväganden.»

dels ock utskottets hemställan i nedan angivna delar bort ha följande lydelse:

»b) att riksdagen må, med avslag å Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 616 och II: 769, avslå Kungl. Maj:ts förslag, i vad avser reservofficerarnas utbildning, tjänstgöring och ekonomiska förmåner m. m., samt i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att frågan härom blir föremål för fortsatta överväganden;

c) att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen II: 768, i vad den avser reservofficerarnas krigsplacering i bataljonschefsbefattning, besluta, att befälsordningen m. m. vid armén och befälskårernas uppgifter, utbildning, rekrytering och tjänstgöring, dock med undantag av reservofficerskåren, skola utformas i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 11 mars 1960 föreslagit;

d) att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 617 och II: 767, i vad de avse övergång från reservpensions- till premiesystem, besluta, att premie till värnpliktig för fullgjord särskild befälsövning må utgå i enlighet med vad departementschefen i berörda statsrådsprotokoll föreslagit;

e) att Kungl. Maj:ts förslag och motionen II: 768, i vad avser tjänstgöring och ekonomiska förmåner för reservofficer vid armén, icke må av riksdagen bifallas;

g) att motionen II: 768, i vad den avser skrivelse till Kungl. Maj:t rörande beskattning av premier under tjänstgöring som reservofficer, icke må av riksdagen bifallas;»

2) av herr *Akerström*.

Reservofficersinstitutionen vid armén

A. Utbildning och tjänstgöring i dagar för befattningshavare, vilkas tjänstgörings-skyldighet i fred upphör vid 47 års ålder.

	Period I Utbildning till värnpliktig officer (värnpliktigs lön ¹)	Period II Särskild utbildning till reservofficer (värnpliktigs lön ¹)	Period III Tjänstgöring som reservofficer (lön som aktiv officer i graden ²)	Totalt I, II, III
1. <i>Nuvarande ordning</i> (1943 års reserv- befälskungörelse)	(450+180=) 630 (ålder 20—22 år)	30 (ålder 22 år)	384 (ålder 23—47 år)	1 044
2. <i>Proposition 1960:109</i>	(450+180=) 630 (ålder 20—22 år)	(30+90+40+80=) 240 (ålder 22—24 år)	320 (ålder 26—47 år)	1 190

¹ Därjämte övriga värnpliktsförmåner (vivre, hyresbidrag, familjebidrag)
² Därjämte övriga förmåner som fast anställd (ekip.-bidrag, traktamenten etc.)

B. Särskilda vederlag i kronor utöver lön (engångsbelopp resp. premier).

	Period I För utbildning till värnpliktig officer	Period II För särskild utbildning till reservofficer	Period III För tjänstgöring som reserv- officer	Summa utöver värnpliktig officer (II+III)
1. <i>Nuvarande ordning</i> (1943 års reservbefäls- kungörelse)	(1 200+2 400=) $\frac{3\ 600}{(P)}$	—	9 100 (E)	9 100 (E)
2. <i>Proposition 1960:109</i>	(1 200+2 400=) $\frac{3\ 600}{(P)}$	(2 500+2 500=) $\frac{5\ 000}{(P)}$	(4 872+7 504=) $\frac{12\ 376}{(P)}$	(5 000+12 376=) $\frac{17\ 376}{(P)}$

P=premie E=engångsbelopp - - - - - = skattefritt
 ===== =värde- och standardbeständigt

Den särskilda utbildningen till reservofficer

Jämförelse beträffande ekonomiskt vederlag mellan fänrik i reserven och värnpliktig enligt prop. 1960:109.

(Lön och familjebidrag enligt 1959 års löneläge.)

Grad	Antal dagar	I. Beskattningsbart belopp	II. Icke beskattningsbart belopp	Totalt I+II
1) Fänrik i reserven	210 (7 mån)	$(7 \times 1\,027:50 =)$ 7 192: 50 (lön som aktiv fänrik)	$(210 \times 14 =)$ 2 940 (traktamenten)	10 132: 50
2) Värnpliktig:				
a) ensamstående				
sergeant	90 (3 mån)	$(3 \times 150 =)$ 450	$(3 \times 402:50 =)$ 1 207: 50 + 2 500 (vivre + dagavl.)	
fänrik	120 (4 mån)	$(4 \times 150 =)$ 600 1 050 (bostadsbidrag)	$(4 \times 447:50 =)$ 1 790: — + 2 500 (vivre + dagavl.) 2 997: 50 5 000 7 997: 50 (premie)	9 047: 50
b) gift utan barn				
sergeant	90 (3 mån)	$(3 \times 380 =)$ 1 140	$(3 \times 402:50 =)$ 1 207: 50 + 2 500 (vivre + dagavl.)	
fänrik	120 (4 mån)	$(4 \times 380 =)$ 1 520 2 660 (bostadsbidrag + hustrubidrag)	$(4 \times 447:50 =)$ 1 790: — + 2 500 (vivre + dagavl.) 2 997: 50 5 000 7 997: 50 (premie)	10 657: 50
c) gift med 1 barn				
sergeant	90 (3 mån)	$(3 \times 452 =)$ 1 356	$(3 \times 402:50 =)$ 1 207: 50 + 2 500	
fänrik	120 (4 mån)	$(4 \times 452 =)$ 1 808 3 164 (bostadsbidrag + hustrubidrag + barnbidrag)	$(4 \times 447:50 =)$ 1 790: — + 2 500 (vivre + dagavl.) 2 997: 50 5 000 7 997: 50 (premie)	11 161: 50

Värnpliktig sergeants resp. fänriks ekonomiska förmåner per månad om 30 dagar.

Beloppen avser värnpliktig, vilken under tjänstgöring icke åtnjuter andra inkomster än familjebidrag (jfr familjebidragkungörelsen 14 och 15 §§.)

	I. Icke beskattningsbart belopp			II. Beskattningsbart belopp (enl. familjebidr. förordn.)			Totalt (I+II)	
	a) <i>vivre</i> ¹	b) lön	a+b	a) <i>bostadsbidr.</i> ²	b) <i>hustrubidr.</i>	c) <i>barnbidr.</i>		a+b+c
1) <i>Ogift:</i>								
sergeant	200	(30 × 6: 75 =) 202: 50	402: 50	150	—	—	150	552: 50
fänrik	200	(30 × 8: 25 =) 247: 50	447: 50	150	—	—	150	597: 50
2) <i>Gift utan barn:</i>								
sergeant	200	(30 × 6: 75 =) 202: 50	402: 50	200	(30 × 6 =) 180	—	380	782: 50
fänrik	200	(30 × 8: 25 =) 247: 50	447: 50	200	(30 × 6 =) 180	—	380	827: 50
3) <i>Gift med 1 barn:</i>								
sergeant	200	(30 × 6: 75 =) 202: 50	402: 50	200	(30 × 6 =) 180	(30 × 2: 40 =) 72: —	452	854: 50
fänrik	200	(30 × 8: 25 =) 247: 50	447: 50	200	(30 × 6 =) 180	(30 × 2: 40 =) 72: —	452	899: 50

¹ Jfr värdering vid självdeklaration. ² Uppskattat medelbelopp.